

KJUGEKULL

en
naturinventering

av
Ekologgruppen

Länsstyrelsen i Kristianstads län

Författarna är ensamma ansvariga för
rapportens innehåll och bedömningar

Tryck: Länsstyrelsen i
Kristianstads län
Tryckort: Kristianstad
Upplaga: 600
År: 1984

MOT SJÖN

Det var här som Kullakvinnan spann sitt garn
Det var här som trollen skrämde små barn
och på ängen nere vid sjön någonstans
små älvorna trädde sin dans.
På tomtar och troll väl ingen tror
men när månsilvret klänker på Ivösjöns vatten,
och skuggan av Kullen blir förunderligt stor,
kan man höra historiens vingslag i natten.
Gammalt och nytt då knyter förbund
vid sägenomspunna Kjuge Bys Grund.

Hilding Karlsson, Kjuge
"Villandspoesi"
Kristianstad 1981

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
1 INLEDNING	1
2 UNDERSÖKNINGSOMRÅDE	2
2.1 Läge och areal	2
2.2 Ägandeförhållanden	2
2.3 Kommunikationer och serviceanordningar	2
2.4 Besöksfrekvens	3
3 GEOLOGISK OCH NATURGEOGRAFISK BESKRIVNING	3
3.1 Berggrund	3
3.2 Storblockig lokalmorän	5
3.3 Istida spår på berghällarna	5
3.4 Jordarter	7
3.5 Topografi och landskapsbild	7
4 GÄLLANDE OCH FÖRESLAGNA SKYDD AV KJUGEKULL OCH ANGRÄNSANDE OMRÅDEN	9
5 HISTORIK OCH MARKANVÄNDNING	11
5.1 Från stenålder till nittonhundratalet	11
5.2 Sjösenkningar	16
5.3 Kjugekulls sentida och nuvarande markanvändning	16
6 VEGETATION OCH FLORA	19
6.1 Metodik	19
6.2 Vegetation och flora inom det föreslagna naturreservatsområdet	20
6.2.1 Öppna betesmarker	20
6.2.2 Strandskog	22
6.2.3 Bokskog	23
6.2.4 Lövblandskog	26
6.2.5 Barr- och björkskogsplanteringar	26
6.2.6 Blandskog inom domänreservatet	27
6.2.7 Ekskog	27
6.2.8 Heterogent område	28
6.3 Beskrivning av vegetation och flora utanför det föreslagna naturreservatet	28
6.3.1 Strandområden utmed Ivösjön	28
6.3.2 Öppna betesmarker	29
6.3.3 Skogsområden förutom strandskogen	30
6.3.4 Vägkanter och ruderatmarker	31

6.4	Undersökningsområdets fridlysta växtarter	31
6.5	Något om moss-, lav- och svampfloran	31
7	FAUNA	32
7.1	Fauna - speciellt insekter	32
7.2	Kjugekulls fågelliv 1979-82	33
7.2.1	Allmänt	33
7.2.2	Intressanta fågelarter	35
8	SAMMANFATTNING AV OMRÅDETS VÄRDEN	36
9	SYNPUNKTER PÅ NATURRESERVATSAVGRÄNSNING OCH FRAMTIDA SKÖTSEL	37
9.1	Allmän målsättning	37
9.2	Avgränsning av ett blivande naturreservat	37
9.3	Synpunkter på skötsel och utvecklingsmöjligheter	38
9.3.1	Betesgång	38
9.3.2	Konstgödselanvändning	38
9.3.3	Skogsbruk	38
9.3.4	Övrigt	40
10	REFERENSER	41
10.1	Litteratur	41
10.2	Övriga handlingar	42
10.3	Personliga kontakter	42
BILAGOR:		
1.	KÄRLVÄXTER	44
2.	ARTLISTA - FÅGLAR	59

1 INLEDNING

Kjugekullsområdet erbjuder besökaren en intressant och vacker natur. Den särpräglade geologin med gigantiska flyttblock, den vackra och intressanta florán, faunan och inte minst den känsla av kontakt med äldre tider som detta kulturlandskap skänker, gör Kjugekull till ett mycket värdefullt område.

För att bevara detta kulturlandskap med alla dess kvaliteter har delar av Kjugekullsområdet föreslagits som naturreservat. Mot bakgrund av detta har HB Ekologgruppen, på uppdrag av länsstyrelsen i Kristianstad län, utfört en naturinventering av området. I uppdraget har ingått att översiktligt beskriva områdets geologi och utvecklingshistoria samt att dokumentera de nuvarande naturförhållandena med tyngdpunkten lagd på vegetationsbeskrivning. Rapporten är ämnad att vara ett underlag och en bakgrund till den nära förestående naturreservatsbildningen av undersökningsområdets nordöstra del.

Vegetationsbeskrivningen har koncentrerats till det föreslagna reservatsområdet. En översiktligare vegetationsinventering har gjorts på de övriga delarna av undersökningsområdet.

Fältarbetet har utförts av Ekologgruppens Annika Bladh, Karl Holmström, Johan Krook, Cecilia Torle och Åke Widgren. Mats Nilsson har deltagit i fältarbetet under några dagar i augusti. Fågelfaunan har inventerats av Kristian Adolfsson, Nordöstra Skånes Fågelklubb. För övriga faktainsamling och sammanställning svarar Karl Holmström som också har tagit fotografierna (feb -83). Teckningarna har gjorts av Cecilia Torle.

2 UNDERSÖKNINGSOMRÅDE

2.1 Läge och areal

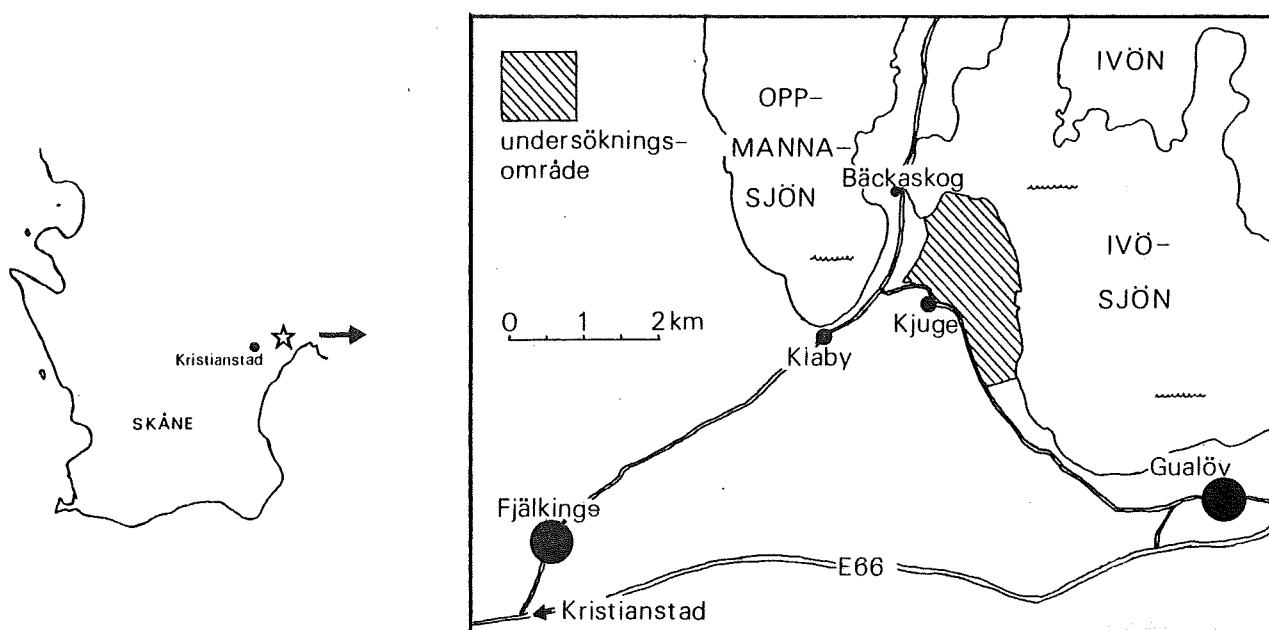
Läge: Vid Ivösjöns SV-kant, knappt 1,5 mil ONO Kristianstad

Kommun: Kristianstad

Härad: Villand

Socken: Kiaby

Ungefärlig areal: 240 ha, varav drygt 70 ha är föreslaget som naturreservat

Figur 1. Lageskartor för undersökningsområde.

2.2 Ägandeförhållanden

Området ägs och brukas till största delen av lantbrukare i trakten. De centrala delarna ägs dels av staten (domänreservatet, fig 5) och dels av Villands Härads Hembygdsförening.

2.3 Kommunikationer och serviceanordningar

Med bil nås Kjugekull enklast från väg E 66 via Fjälkinge och Kiaby (fig 1). En större parkeringsplats finns för områdets bilburna besökare omedelbart öster om byn Kjuge.

Från Kristianstad kan området även nås med länstrafikens busslinjer.

Centralt på Kjugekull ligger Villands Härads Hembygdsförenings gård. Hembygdsgården rymmer möteslokaler och museum med gamla ting från bygden. Föreningen driver under sommar-månaderna en kiosk- och kafé-verksamhet. I anslutning till hembygdsgården finns det för allmänheten en öppen plats med stolar, bord, soptunna och torrtoalett. Besökande skolklasser utnyttjar också ofta de grillplatser som finns iordningställda. Drygt hundra meter norr om hembygdsgården finns två sjuttonhundratalsstugor som transporterats till och återuppbyggts på denna plats på 1940-talet.

Efter överenskommelse med hembygdsföreningen genomförs, i begränsad omfattning, guidning av stugorna, museet och de övriga kultur- och natur-attraktionerna.

Inom området finns två utmarkerade strövstigar (1300 resp 3000 meter) som leder vandraren till många av områdets vackraste och intressantaste partier.

Vid hembygdsgården finns en orienteringskarta över området med bl a strövstigar, skogsområden, fasta fornlämningar och utsiktspunkter inlagda.

2.4 Besöksfrekvens

Kjugekull är ett mycket välbesökt område. Besöksfrekvensen har uppskattats till mellan 50- och 100 000 besökare per år. Av dessa går ungefär hälften de markerade stigarna (Karlsson muntl).

3 GEOLOGISK OCH NATURGEOGRAFISK BESKRIVNING

3.1 Berggrund

Det besökaren möter när hon/han närmar sig Kjugekullsområdet är en från det övriga landskapet ganska välavgränsad höjdsträckning. Denna höjd är en urbergskulle, bestående av granitgnejs (de Geer, 1889). Urberget går i dagen på

flera ställen i form av rundade hällar. Exakt hur och när höjddpartiet har tillkommit är osäkert. Regnell (1963) tar det inte för otroligt att huvuddragen i detta landskap utformades tidigt, "kanske redan före kritperioden". Urberget var då utsatt för en djupgående erosion. Antagligen var vissa partier av berget mera motståndskraftigt mot den vitting som runt om ägde rum i det uppspruckna berget. Dessa partier återfinns idag som s k restberg såsom Kjugekull, Fjälkinge backe, Lilles backe och Ivöklack.

Under kritperioden låg landskapet under havsytan. Kalkrika sediment avsattes i havet och omvandlades senare till bl a kalkstenar. Dessa sedimentära bergarter bildar huvuddelen av Kjugekullsområdets berggrund. Endast på de högst belägna delarna av höjddpartiet är urberget fritt från kritavlagringar.

På Kjugekullsområdets östsida, ca 2 meter ovanför Ivösjön, finns en blottning av kritberggrunden i form av en från strandhaket utskjutande kalkstensformation. Kalkstenen är urgröpt till en 4 meter djup grotta (bild 1). Vad gäller grottans bildningshistoria bör paralleller kunna dras med kalkstensgrottorna (Ugnsmunnarna) på Ivö (Persson, 1960). Troligen är det Litorina-havets vågor som format Ugnsmunnarna (Persson, 1960). "I någon mån" kan även Ivösjöns vatten ha hjälpt till att gröpa ur grottbildningarnas lägsta partier.

Bild 1. Kalkstensgrotta på Kjugekulls östsida.

Ytterligare spår av kritberggrunden finns på ett flertal ställen utmed Ivösjöstranden. Där människor, kreatur eller

andra djur blottlagt marken i sluttningen ner mot sjön, syns vittrat kalkstensmaterial som ett vitgult grus, vilket bör innebära att berget ligger strax under markytan.

I sammanhanget kan det nämnas att Kjugekulls östsida tidigare varit en välkänd lokal för kretaceiska fossil. Lundgren (1934) har i "Kristianstadsområdets kritbildningar" givit en beskrivning av Kjugekulls kritberggrund och dess fossil.

3.2 Storblockig lokalmorän

Ett av Kjugekulls särdrag är den storblockiga terrängen (bild 2). Blocken är på flera ställen av verkligt ansevärda dimensioner, ej sällan med diametrar på mellan 5 och 15 meter. De största blockansamlingarna finns på urbergshöjdens norra och södra partier. Förmodligen är blocken inte enbart ett resultat av istidens härjningar. Troligen har det i berget funnits hårdare, svårvittrade kärnor som varit frameroderade redan innan den kvartära periodens början. Dessa s k kärnblock har sedan omformats och flyttats av isen.

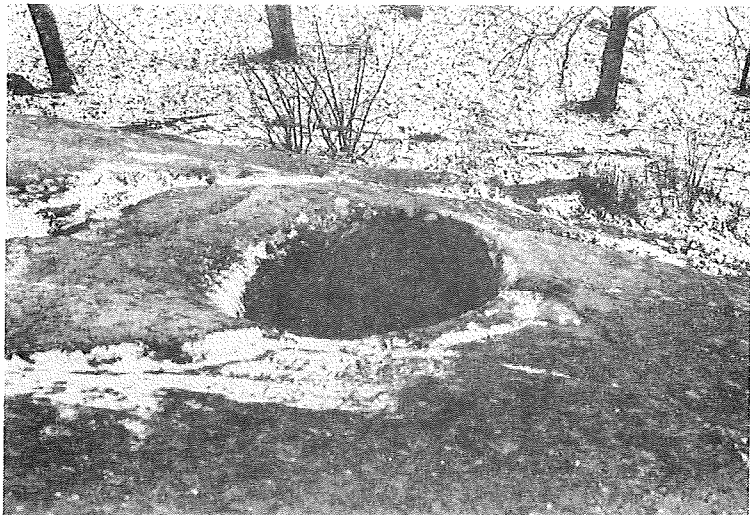
Bild 2. "Klyvda stenen" ett flyttblock med en diameter på drygt 15 meter.

3.3 Istida spår på berghällarna

Förutom de rundade berghällarna, som i sig själva delvis är ett resultat av isens avhyvling, hör de glaciala jättegrytorna till de tydligaste istida spåren (bild 3). Dessa

Bild 3. Glacial
jättegryta, ca
90 cm i diameter.

bildningar förklaras med att smältvatten störtat fram genom sprickor i isen och med hjälp av stenar, s k löpare, svarvat fram hålor i berget. De största hålorna är mellan 50 och 100 cm breda och ungefär lika djupa. De glaciala jättegrytorna är koncentrerade till två platser; ca 250 meter NV och ca 150 meter SO om gravkullen.

Det kan i sammanhanget tilläggas att det även förekommer håligheter som påminner om glaciala jättegrytor men som anses ha bildats på annat sätt. Nära hembygdsgården finns t ex stenblock med grytlika håligheter i vars botten kalkavlagringar finns. Med hänsyn tagen till dessa kalkavlagringars utseende kan man rimligtvis inte förklara dessa på annat sätt än att de avsatts i håligheterna under krittiden. Håligheterna är således av en helt annan tidsålder än istidens jättegrytor (Magnusson, muntl).

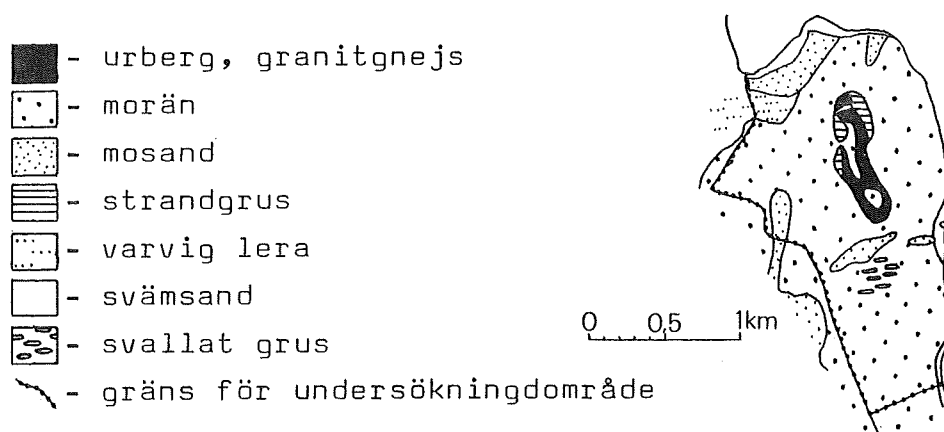
Andra istida spår som är vanligt förekommande är de skärformiga brott som avtecknar sig likt skäror på berghällarna (bild 4). De skärformiga brotten är spår av de uppfläckningar av bergytan som isen orsakade när den drog fram över området.

Bild 4. Skärformiga
brott på domän-
reservatet, mått-
stock 1 meter.

3.4 Jordarter

Någon modern jordartskartering över Kjugekull finns inte att tillgå. SGU:s kartblad Bäckaskog från 1889 ger dock en, kanske inte helt korrekt men ungefärlig, bild av områdets jordarter (fig 2). Likaså ger Gustafsson m fl (1979) en grov översikt över områdets jordlager.

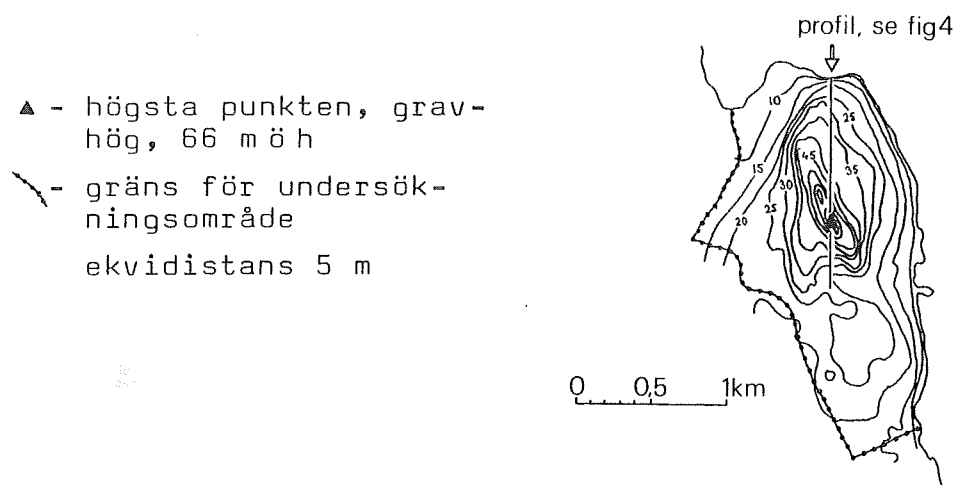
Figur 2. Jordartskarta över Kjugekull (efter De Geer 1889).

Området domineras av sten- och blockrika moräner. Dessa är över större delar av området rika på kalk. I hjulspår, kaninhålor och andra erosionsytor ser man att moränen på många ställen är mycket sandig. Sorterade sandsediment finns också på flera platser. Runt höjdpartiet finns stråk av strandgrusavlagringar. Utmed stranden mot Ivösjön dominerar svämsand. På områdets västra delar, norr om byn Kjuge, finns även jordlager med varvig lera.

3.5 Topografi och landskapsbild (fig 3 och 4)

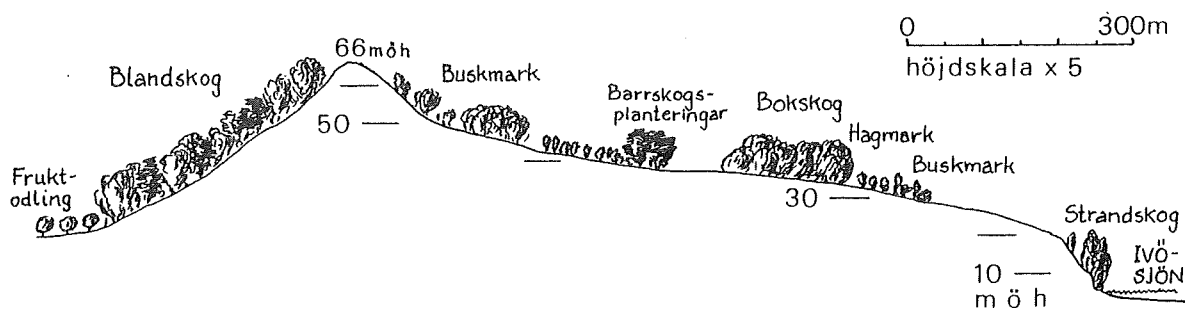
Områdets topografi karaktäriseras av den från kritslätten uppstickande urbergshöjden, som löper en dryg kilometer i NNW-SSO riktning med en bredd på ett par hundra meter. Kjugekulls högst belägna punkt ligger 66 meter över havet. Från nämnda höjdparti sluttar terrängen flackt ner mot Ivösjön. Väster om höjden, området runt hembygdsgården, finns en plan

terrass. Liknande morfologi återfinns i något större skala söder om höjdsträckningen. Hur dessa bildningar tillkommit är oklart.

Figur 3. Kjugekulls topografi (efter topografisk karta 1963).

Utmed Ivösjön finns ett välavsatt strandhak. Den ca 5 meter höga branten som löper något tiotal meter innanför strandkanten har förmodligen skapats av den nötning (abrasion) som Litorina-havet orsakade (Persson 1932, Persson 1960). Detta hav nådde en nivå som låg 8-10 meter över nuvarande havsyta (Nilsson 1966). Möjligen kan även Ivösjöns vatten, före sjösänkningen (se kap 5.2), ha bidragit till de former vi kan beskåda idag.

Figur 4. Profil av Kjugekulls norra del (profilens läge inlagd på figur 3).

Från Kjugekulls topp och från andra högt belägna punkter där buskar och träd inte hindrar blicken, har besökaren en vidsträckt utsikt över ett variationsrikt landskap. En promenad på Kjugekull erbjuder även i övrigt stora landskapsbildsmässiga kvaliteter där de öppna eller buskbevuxna betesmarkerna bryts av med stengärdsgårdar och stenblock och flankeras av mindre skogsbestånd. Lyfter man blicken över strandskogen i norr, ser man det kuperade Ivö- och Oppmannasjölandskapet. I fonden mot sydväst märks Fjälkinge backe och Lilles backe. Mindre tilltalande ur landskapsbildssynpunkt är vyerna mot öster och sydost där Ivösjöverken och pappersbruket i Nymölla ligger i blickfånget.

4 GÄLLANDE OCH FÖRESLAGNA SKYDD AV KJUGEKULL OCH ANGRÄNSANDE OMRÅDEN

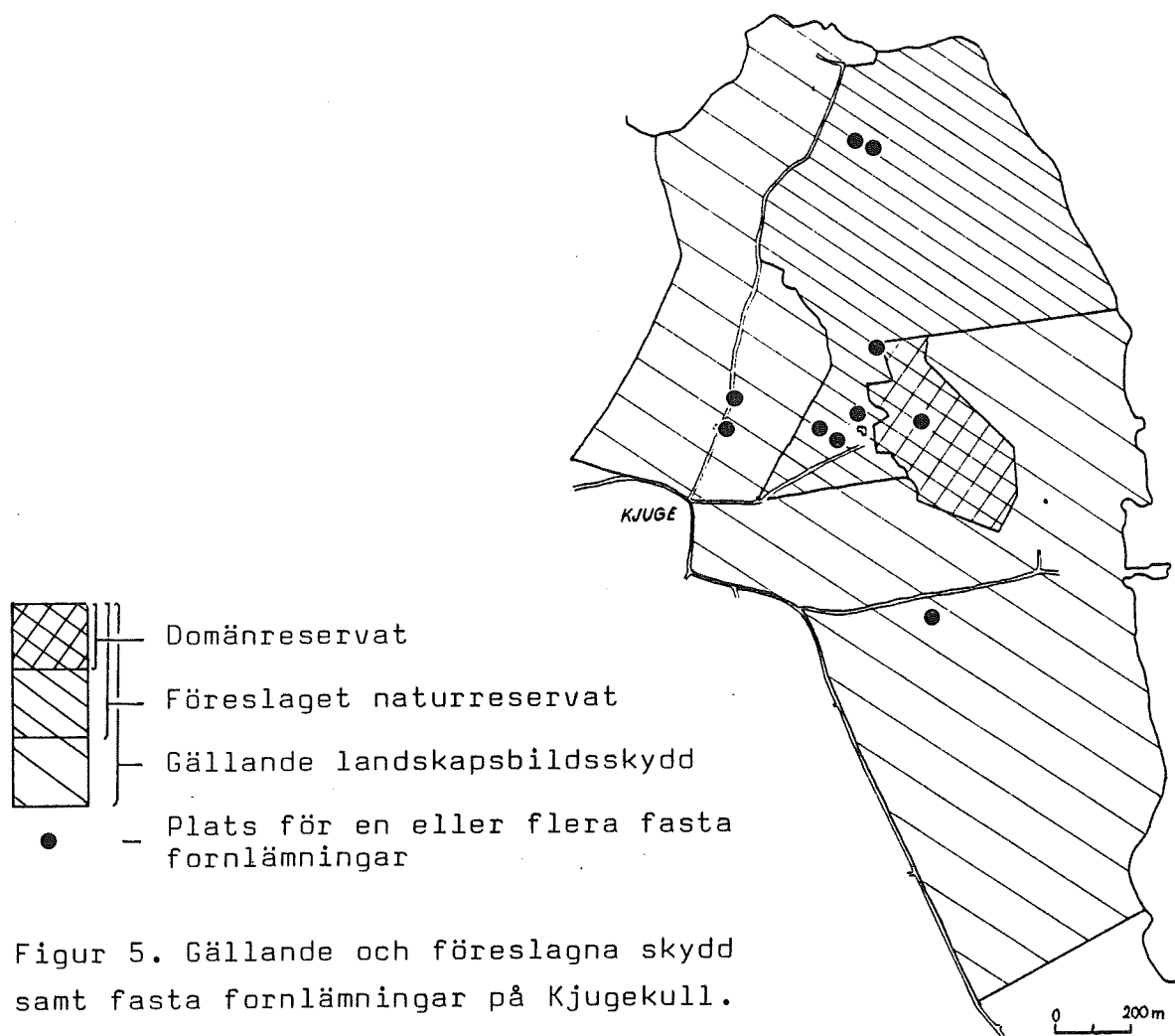
För hela undersökningsområdet gäller landskapsbildsskydd från 1968 och 1970 (19§ NVL, tidigare lydelse) med förbud mot att anlägga upplag eller nybyggnad, utföra barrskogsplantering, anlägga bilväg, framdraga luftledning, uppställa husvagn samt att bedriva husbehovstäkt. Vidare utgör de centrala delarna ett sk domänreservat (administrativt beslut av domänverket 1955, ej lagstadgat skydd).

En del av områdets växtarter är fredade genom fridlysning. Dessa arter anges i kapitel 6.4. Områdets bokskogar skyddas av bokskogslagen.

Fornminneslagen skyddar Kjugekullsområdets fasta fornlämningar. Kjugekull ingår för övrigt också i länsstyrelsens fornvårdsprogram ("Kulturminnesvård i Kristianstads län", 1976).

För att säkerställa vården och skötseln av undersökningsområdets centrala och norra delar har dessa föreslagits som naturreservat (7§ NVL) i "Naturvårdsplan Skåne, del Kristianstads län, 1975". Som grund för reservatsbildningen åberopar länsstyrelsen bl a områdets stora betydelse för rörligt friluftsliv med en imponerande utsikt över omgivningarna, en rik flora ner mot sjön och intressanta kulturminnen.

För att trygga ändamålet med reservatet föreslår länsstyrelsen att vissa bestämmelser och föreskrifter (jämlikt 8§, 9§

Figur 5. Gällande och föreslagna skydd samt fasta fornlämningar på Kjugekull.

och 10§ NVL) skall gälla för området. Bl a föreslås förbud mot att; använda kemiska bekämpningsmedel, tillföra växtnäringssämnen, införa nya hävdformer eller utföra skogliga åtgärder i strid mot skötselplan. Vidare kommer allemansrätten att regleras, bl a genom förbud mot att; störa djurlivet, plocka eller gräva upp blommor, tälta etc.

I naturvårdsplanen för Skåne (1975) ingår Kjugekull i ett större område där olika typer av naturvårdsförordnanden har föreslagits. Bl a har området mellan undersökningsområdet och Oppmannasjön föreslagits skydd för naturmiljön.

Det kan tilläggas att Ivö- och Oppmannasjöområdena, inkluderande Kjugekull, redovisats som områden av riksintresse för friluftsliv och vetenskapligt kulturell naturvård ("Områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård", 1976).

5 HISTORIK OCH MARKANVÄNDNING

5.1 Från stenålder till nittonhundratalet

Talrika fornlämningar vittnar om att stenålderns jägarfolk uppehållit sig i Ivösjötrakten. Till de intressantaste lämningarna hör fyndet av en grav vid Oppmannasjön nära Barum (en knapp halvmil norr om Kjugekull). Graven som rymde en kvinna i sittande ställning har tidsbestämts till äldre stenåldern och tillhör vårt lands äldsta gravfynd.

De första skogsröjningarna och uppodlingarna ägde troligen rum under yngre stenåldern. Lättbrukade, sandiga jordar och god tillgång på lämplig betesmark vid de många sjöarna och vattendragen var viktiga förutsättningar för stenåldersbönderna. Den storblockiga terrängen passade de primitiva odlingsmetoderna eftersom blocken skyddade mot uttorkning och jordflykt.

Det milda klimatet som rådde under yngre stenåldern och början av bronsåldern möjliggjorde ett intensivt året-runt bete. Landskapet blev öppnare och de första gräshedarna skapades. Bronsåldersgravhögarnas ofta exponerade lägen tyder också på att landskapet då var öppet.

Av undersökningsområdets 12 (i fornminnesregistret upptagna) fasta fornlämningar utgörs sannolikt de flesta av gravar från brons- och/eller järnåldern. Dateringarna är osäkra eftersom inga vetenskapliga utgrävningar har utförts. Den iögonfallande kullen på Kjugekulls topp har sålunda också en oklar historia. Kullen utgör Kjugekulls högsta punkt, 66 m ö.h. Den är idag utformad som en 4 meter hög kulle med avplanad topp och med en diameter vid basen på ca 35 meter. I "Kulturminnes-

TIDSBEGREPP	
	omkring
Äldre stenåldern	10000-4000 fKr
Yngre stenåldern	4000-1800 fKr
Bronsåldern	1800- 500 fKr
Järnåldern	500fKr-1050eKr

vård, Kristianstads län, 1976" presenteras kullen som en bronsåldershög. Olofsson (1959) framför teorin att kullen härstammar från omkring 1000 e. Kr. Ytterligare en annan teori är att kullen uppförts eller åtminstone använts för för-

svarsändamål (en s k motteanläggning) under äldre medeltid.

Det är osäkert när ett mera stabiliserat boende tog form i Kjugekullstrakten. Efter varmetiden (ca 500 f Kr) följde ett bistrare klimat. Detta skapade behov av att vinterställa boskapen och att förbättra bosättningarna. Någon gång under årtusendet efter Kristi födelse kan byn Kjuge ha tillkommit.

Vad namnet Kjuge åsyftar är inte klarlagt. En möjlig härledning av namnet kan göras från några av de äldre förekommande namnen på byn, såsom Kjunge och Kjuge bys grund. Namnet Kjunge kan vara en förvrängning av ett ursprungligare Klunge (klunga) och betydelsen skulle i sådant fall vara klungan (av hus) vid grunden (berget) (Karlsson muntl). En annan härledning av namnet är att Kjuge har betydelsen välvd (från en indoeuropeisk ordstam). Välvd kan antingen syfta på att den gamla vägen mellan Gualöv och Kiaby svänger i Kjuge (Olofsson 1978) eller syfta på den välvda höjdsträckningen Kjugekull nordost om byn ("Kjugekull", 1947).

Med den stabiliserade bebyggelsen, byn, följde sannolikt även systemet med hägnade inägor, åker och äng, och samfundade utmarker för bete. Större delen av undersökningsområdet utgörs av sådan utmark. På enskifteskartan från 1811-12 över Kjuge by är endast markerna vid och norr om byn inägor.

Genom pollendiagram har det visat sig att stora förändringar ägde rum i det sydsckandinaviska landskapet under yngre järnålder och tidig medeltid (Berglund 1968). Berglund skriver: "Skogen gick tillbaka eller blev mera öppen, medan hagmarker med björk och ek liksom öppna betesmarker med enbuskar och ljung fick allt större utbredning. De odlade arealerna ökade också. Skogslandskapet förvandlades till ett hedlandskap. De skoglösa betesmarkerna utanför byarna blev dominerande i landskapet".

Betesmarkerna uppodlades så småningom också. För att ge en tänkbar bild av utmarken på Kjugekull under mitten av 1500-till mitten av 1700-talet kan Sjöbeck (1963) citeras:

"I de södra och östra delarna av Villands, fordom Waetlands, hd blev Calluna (ljungen, förf tillägg) sandjordarnas ständiga följeslagare. Sedan forntiden och långt fram i nutiden ha sandfälten berörts av ett åkerbruk med flyttbara åkrar. Efter sandjordarnas skiftning ha allmänningarna indelats i

Bild 5. Odlingsröse, ett tecken på att marken tidigare odlats och röjts på sten.

lyckor och lyckemarker, vanligtvis präglade av ett nätverk av stängsel. Även betesmarkerna, fäladerna, ha sålunda i mycket stor utsträckning varit besådda."

Att utmarken varit uppodlad även på Kjugekull bekräftas av lantmäterikartor och -handlingar från 1800-talets början. På nämnda kartor är utmarken uppdelad i mindre områden, lyckor, med namn som Brantebergs lycka, Torra lycka, Kulla lycka, Sanbo lycka osv. Uppodlingen och betesgången fick en utarmande och försurande effekt på de sandiga jordarna och, som Sjöbeck antyder, var ljungen troligen ett dominerande inslag i vegetationen.

Vad gäller skogens utbredning var denna troligen mycket begränsad under 1500- och 1600-talet. På Buhrmans karta över Skåne från 1684 finns ett mindre område med en otydlig markering av lövskog (bok eller ek) på undersökningsområdets norra delar. En kyrkoherde vid namn Paulin har, i en beskrivning över Ivö och Kiaby socknar, 1687-1710 (Johnsson 1913), skrivit följande i samband med byn Kjuge: "Ifrån denna by åt nordost är en bokskog med stora och många stenklippor. Söder ut från skogen är en mycket hög kulle, Kjuge kulle kallad."

Först från andra hälften av 1700-talet finns det mera detaljerade uppgifter om vegetationenes och markanvändningens utseende och utveckling. I "En ekonomisk-topografisk beskrivning, Kristianstads län 1762" (utgiven av Wallin 1981) kan man läsa följande om Kiaby socken:

"Skog. Kiaby har ingen utan boskasie i ängarne; till Bäkaskog någon bokeskog och tillräckelig byggnings eke i inägorne äfen surskog; de fläste hemman har ungt bok och ek samt tämmelig surskog.

Åckerjorden 2^{ne} wångar till hvar by utom lyckemark som wisse år ligger i tråde. Är af lera med röd sur mullsand. Mästa utsäde winter råg och korn; deraf kan säljas någon wår råg boghvet, hafre, boner, ärtor och weckor. Höväxten ringa till byarne, bättre till torpen."

"Planteringshagar...3^{ne} små af bok vid Tiugoby utlagde och från boskaps bete undan växte; en hage om 28. tunne-land af ek, bok, och furu kommer sig före; äfven en liten furuplantering också wacker"

"Flygsand gör mycken skada på Kiaby ägor; äfven förmerkts vid Tiugoby. Men till des hämmande äro planteringarne inrättade."

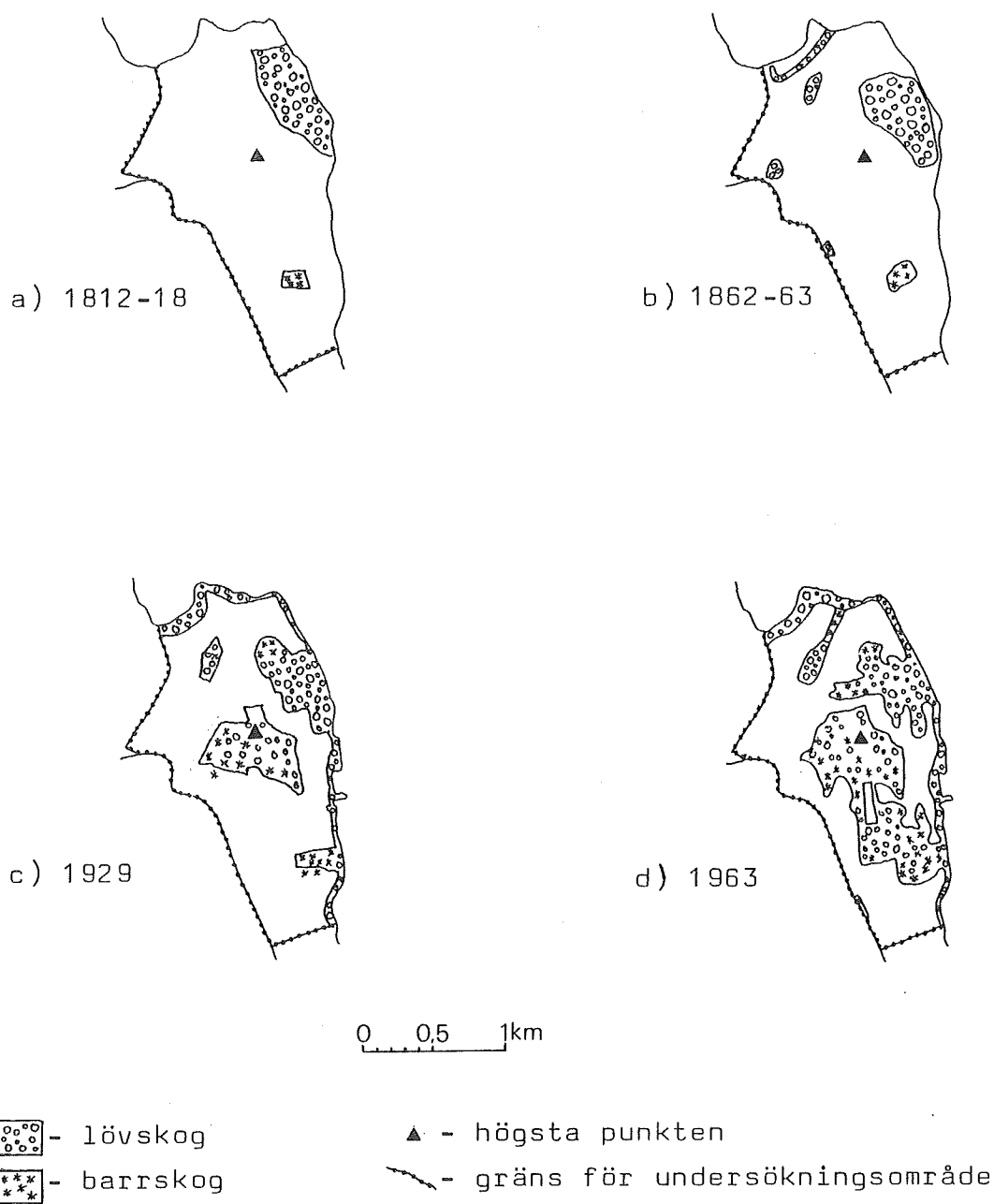
Denna beskrivning stämmer i stort överens med den fem år senare tillkomna länsbeskrivningen av Gillberg (1767).

Under byn Kjuge står det; "God åker, liten äng, någon ung bok, eke och furu skog med gödt fiske".

De skogspartier som nämns i de båda ovan citerade länsbeskrivningarna bör vara desamma som återfinns på lantmäterikartor från 1800-talets början och på skånska rekognoseringskartan 1812-18 (fig 6a). Den mindre barrskogsplanteringen på undersökningsområdets södra del som finns utmärkerad på nämnda 1800-tals kartor torde t ex sammanfalla med "liten furuplantering" vid "Tiugoby" (Kjuge by). Lövskogsbestånden i nordost bör likaså vara desamma som "hage" med ek, bok och tall.

Under de senaste århundradena har skogsarealen successivt ökat (fig 6). Den tidigare nakna urbegshöjden Kjugeskull är nu åter skogsklädd. Barr- och björkskogsplanteringar breder ut sig över de tidigare betesmarkerna. Denna utveckling har varit gemensam för hela trakten. I Kiaby socken utgjorde skogen 9,2% av den totala arealen år 1810, 12,1% åren 1862-63, 20,3% åren 1927-30 och 21,4% åren 1960-63 (Samarb. kom. för Kristianstadsslätt. hydrologi Slutrapport 1969). Den snabba ökningen av skogsarealen under 1900-talet är för övrigt gemensam med hela det sydsvenska kulturlandskapet, där utmarkens betydelse som betesmark minskat starkt och där skogen, ofta med människans direkta hjälp, håller på att återinvandra på de sämre markerna.

Skogsarealens ökning innebär samtidigt att betet minskats och förändrats. Om "Boskapsafvelen" i Kiaby socken står det

Figur 6a-d. Skogsarealens utveckling på Kjugekull från 1810-till 1960-talet. 6a - efter Specialkartan över Skåne 1812-18, 6b - efter Topografiska Corpsens karta 1862-63, 6c - Ekonomiska kartan 1929, 6d - Topografiska kartan 1963.

(ur länsbeskrivningen 1762, Wallin 1981): "Fä, hästar, får svin, giäss pålägges; mulbetet ringa. Hästar mäst brukelige." Att fårbeta förekommit vittnar även "Fårastugan" som på lantmäterikartor från 1800-talet är utmarkerad 200-300 meter söder om högen på Kjugekulls topp.

5.2 Sjösänkningar

Det fattiga 1800-talet resulterade bl a i att omfattande utdiknings- och sjösänkingsföretag kom till stånd. Även Ivösjön drabbades av sjösänkning. 1873 sänktes sålunda Ivösjön med ca 1,7 meter till en nivå på 5,7 meter över havet (de Geer 1889). Sjösänkningen innebar knappast några förbättringar för bönderna i Kjuge. Däremot skapade sjösänkningen förutsättningar för en rik vegetation på den smala landvinningen (se vegetationsbeskrivning kap 6). Ivösjön har senare, under 1960-talet, sänkts med ytterligare 17 cm (Almer 1981).

5.3 Kjugekulls sentida och nuvarande markanvändning

Kjugekullsområdet har i flera avseenden en prägel av ett ålderdomligt landskap. Detta kan delvis förklaras av att den nuvarande markanvändningen har många gemensamma drag med äldre tiders. Stora delar av den forna utmarken betas fortfarande och mindre arealer på undersökningsområdets sydvästra del brukas alltjämt på ett sätt som kan liknas vid äldre tiders lyckeodling där uppodling avlöstes med träda och bete. Likheter med de föregående århundradenas markanvändning utgör också bokskogarna i nordost och tallskogspartierna på områdets södra del, vilka sammanfaller med tidigare beskrivna löv- och furuskogsbestånd från 1700- och 1800-talen. Även byn Kjuge, som ej splittrats av enskiftesreformen, har en ålderdomlig karaktär med den samlade gårdsbebyggelsen och den anslutande fägatan.

Av undersökningsområdets totalt ca 240 ha brukas idag ca 1/3 som betesmark och 1/3 som obetad skogsmark. Av resterande areal utgörs ca 60 ha av åker och fruktodling, 10 ha är outnyttjad betesmark och ca 10 ha tomt, väg och ruderatmarker. Ungefär 2/3 av området är allemansrättslig mark.

Större delen av betesmarken betas av nötdjur. Hästbete

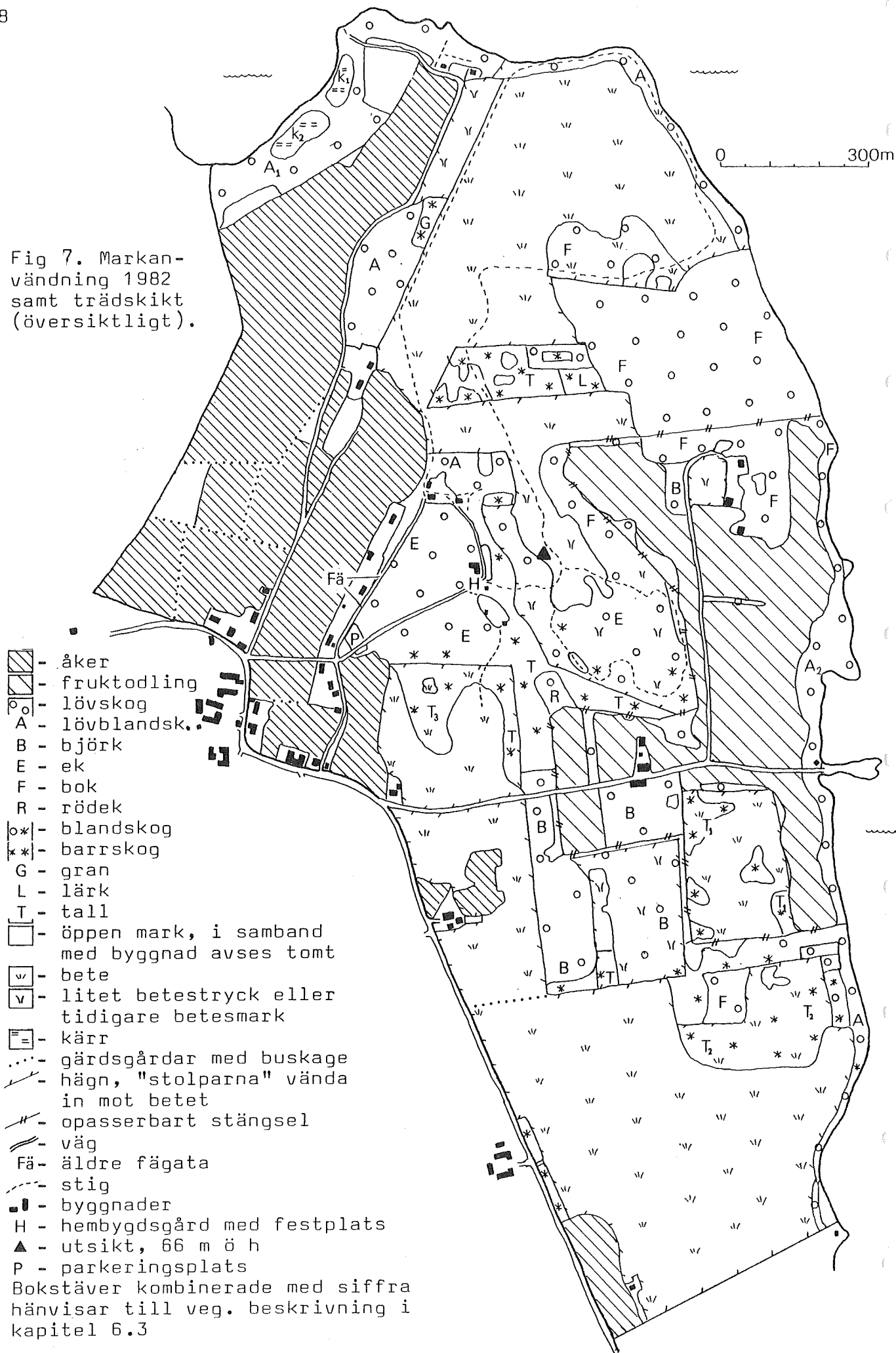
förekommer i mycket liten omfattning. De öppna och för traktor tillgängliga delarna har konstgödslats (200-300 kg NPK/ha) under de senaste åren - årtiondena (Eriksson och M. Persson muntl). Undantag utgör skiftena runt barrskogsplanteringarna på höjdsträckningens norra delar, som ej konstgödslats (P.G. Persson, muntl). Vad gäller hävden på domänreservatet förekom fårbeta fram till omkring sextiotalet. Efter renoveringen av stängslet runt detta område 1972 betades området några år fram till mitten av sjuttiotalet. Området har därefter inte betats. Inom det föreslagna naturreservatsområdet (vilket inkluderar domänreservatet) har upprepade röjningar ägt rum sedan början av sjuttiotalet genom skogsvårdsstyrelsens försorg, i syfte att bibehålla betesmarkernas öppenhet (Jarne-mo, muntl).

Spåren av tidigare uppodling på utmarken är iögonfallande. Stenröjningar har skapat talrika skodlingsrösen (bild 5). Likaså är stengärdsgårdarna som överkorsar området karaktäristiska för Kjugekull. De senast uppodlade arealerna är delar av de numera permanenta betesmarkerna i norr samt delar av betesmarkerna och björkskogsplanteringarna söder och sydväst om den nuvarande fruktodlingen. Dessa områden har utnyttjats som åker långt in på 1900-talet (30- och 40-talen, Karlsson muntl). Det nuvarande åkerbruket inom undersökningsområdet bedrivs huvudsakligen på inägomarken vid och norr om byn Kjuge.

Fruktodlingen som nämnts ovan har idag en areal på drygt 20 ha. Den startades på 1930-talet och rymmer äpple-, päron- och plommonträd. Under fruktodlingens första decennier samodlades fruktträdsplantorna med tobak (Fagnér muntl). Runt odlingen finns ett opasserbart stängsel (fig 7). Detta stängsel inhägnar inte bara själva fruktodlingen utan även ytor med planterad björk och bok, en halvöppen hästhage samt strandskogsremsan öster om fruktodlingen.

De mest markerade förändringarna av Kjugekullsområdets markanvändning under 1900-talet är överföringen av öppna betes- och åkermarker till planterade barr- och björkskogsbestånd. Planteringarna har framförallt utförts under 1940-, 50- och 60-talen. Den största sammanhängande björkskogsarealen, ca 10 ha, finns sydväst om fruktodlingen. Av barrskogsplanteringarna är området på höjdsträckningens norra del den mest

Fig 7. Markan-
vändning 1982
samt trädskikt
(översiktligt).

framträdande. Två granplanteringar har av naturvårdshänsyn avverkats under sjuttio-talet. Detta gäller området nordväst om de betade bokskogspartierna på områdets nordöstra del, samt slänten ner mot åkrarna på det föreslagna naturreservatets nordvästra del. Det senare området hägnades 1980. Betet på området har emellertid varit mycket ringa vilket medfört ett betydande lövuppslag.

Skogsbruket inom det föreslagna naturreservatsområdet på Kjugekull har under de senaste 10-15 åren bedrivits med hänsyn till områdets naturvärden. Skogsvårdsstyrelsen i Kristianstad har genom kontakter med berörda markägare kunnat medverka till och ge synpunkter på områdets skötsel.

6 VEGETATION OCH FLORA

6.1 Metodik

Arbetet inleddes med en granskning av den ekonomiska kartan. Denna karta samt en karta från svenska orienteringsförbundet i skala 1:5000 utnyttjades till den underlagskarta som användes i fält. I juli fick vi tillgång till svart/vita flygbilder i ungefärlig skala 1:30000, fotograferad i maj 1981. Informationen från flygbildstolkningen kompletterade tidigare iakttagelser samt gjorde det möjligt att förfinas underlagskartan.

Fältarbetet utfördes i perioder om 2-3 dagar i månaderna maj, juni, augusti och september. Varje gång besöktes området av minst två personer. Arbetet koncentrerades till det föreslagna reservatsområdet, vilket innebär att denna del är mera noggrant genomgången. Fältarbetet bestod i att beskriva förekommande vegetationstyper. Vidare antecknades alla kärlväxter som påträffades (bilaga 1). För att uppdelas och namnsätta de olika vegetationstyperna har, då det varit möjligt, Nordiska ministerrådets "Vegetationstyper i Norden" (arbetsupplaga 1980) använts. De vegetationsnamn som hämtats ur denna bok har kursiverats i texten nedan. Någon bedömning av de förekommande vegetationstypernas stabilitet och tänkbara förändringar i vegetationen har ej medtagits. Istället hänvisas i detta avseende till Nordiska ministerrådets "Vegetationstyper i Norden".

För att inte onödigt tynga texten har de vetenskapliga art- och släktnamnen utelämnats. De vetenskapliga namnen finns med i bilaga 1.

6.2 Vegetation och flora inom det föreslagna naturreservatsområdet.

De romerska siffrorna, och dessa kombinerade med bokstav, som finns i texten nedan, hänvisar till figur 8.

6.2.1 Öppna betesmarker (I)

Ca 2/3 av det föreslagna reservatsområdet är betesmark (eller i sen tid sådan). Av denna betesmarksareal är ca 70% trädskiktslös. Beroende på markförhållanden och markanvändning äger de öppna betesmarkerna en skiftande vegetation, från örtrika torrängar till artfattigare gräs- och ljunghedspartier.

Områdets största öppna betesmarker är belägna mellan strandskogen i norr och bokskogarna och höjdsträckningen några hundratal meter söderut.

Vegetationen anknyter närmast till gräshed av *rödvenhed-typ* (Ia). Vissa delområden starkt kulturpåverkade med stort inslag av timotej, engelskt rajgräs och kvickrot. Övergångar mot *örtrik ljunghed-typ* och äng och torräng av *rödvenängs-typ* respektive *fårsvingeltonnängs-typ* förekommer också. Norr och väster om bokskogarna är buskskiktet välutvecklat och domineras av en. De arealer som saknar egentligt buskskikt är de senast uppodlade ytorna. En pionjär bland buskarna på dessa marker är den äppeldoftande äppelrosen.

Fältskiktets graminider domineras av rödven, vårbrodd, smalbladig ängsgröe, fårsvingel och snårstarr. Av övriga örter är röllika, gråfibbla, svartkämpar, gullucern, skogsklöver och inte minst gulmåra vanliga. Vackra inslag i florán är bl a de rosablommande puktörne och backnejlika.

De ovan beskrivna, delvis gräshedsartade, markerna är floristiskt sett trivialare än de man finner i höjdsträckningens mer storblockiga terräng. På de senare områdena (Ib) som ej konstgödslats, är vegetationen av *fårsvingeltonnängs-typ*

med en välutvecklad försommar-flora. Här blommar mandelblomman, eller knölbräckan som den också kallas, tillsammans med knölsmörblomma, backsippa, jungfrulin, gullviva och olika fingerörtsarter (femfingerört, småfingerört och luddfingerört) där luddfingerörten utgör det mest anmärkningsvärda inslaget. Av de försommarblommande graminiderna märks den vaniljedoftande vårbrodden, knippfryle och vårstarr. Andra vanliga örter är röllika, gråfibbla, backtimjan, gullucern, tjärblomster, bockrot, fårsvingel och kruståtel. Den senare bildar, tillsammans med ljung, bårder runt de sura urbergsblocken. På de öppna markerna vid höjdsträckningens norra del har en av Kjugekulls sällsynta arter, ljungsnärjan, sin växtplats. Denna art har rapporterats av Kjell-Arne Olsson och Stefan Ekman. Kjell-Arne Olsson noterade ljungsnärjan här första gången 1976. Arten verkar ha spridit sig de senaste åren. Förekomsterna var rikliga även 1982.

Vad gäller ljungen finns denna i mera sammanhängande bestånd utmed de öppna delarna på höjdsträckningen. På de fattigare delarna, speciellt omedelbart söder om barrskogsplanteringarna, ingår ljungen i en gräshedsvegetation av *rödvenhed-typ* (*fårsvingel-variant*) (Ic). Enbuskar finns rikligt. I fältskiktet är förutom ljungen kruståtel och fårsvingel dominerande.

Inom domänreservatet återfinns ljungen i en rikare vegetation av *örtrik ljunghed-typ* (Id) som på mindre ytor övergår till torräng av *örtrik torrångs-typ* (ängshavre-samhälle) (Ie). Karakteristiska örter är backsippa, getväppling, vädcklint, gråfibbla, gulmåra, fältvädd, åkervädd, äkta johannesört, brudbröd och tidigare nämnda fingerörter. Bland gräsen märks ängshavre, luddhavre, darrgräs, flentimotej och fårsvingel. Speciella arter i sammanhanget är fältsippa (rapporterad av Stefan Ekman) samt kantig fetknopp och sandnejlika som båda växer på gravkullens slänter. I buskskiktet dominerar en, men även lövbuskage med hassel, hagtorn, nyponrosor och unga lövträd förekommer.

På de ställen där vegetationen är gles och den sandiga moränen eller strandgruset är synligt för ögat växer ett stort antal ettåriga arter som t ex vårvicker, harklöver, backförgätmigej, sandnarv, vårarv, sandkrassing och det lilla gräset vårtåtel. Till dessa sandiga marker hör bl a också

blåmonke, trift, vitknavel och gråfibbla. Vegetation med denna sammansättning kan urskiljas till en speciell typ av torräng, s k *hällmarktorrängstyp* (If).

Som kontrast till de magra markerna med gles vegetation finns det inom domänreservatet även partier med högvuxen och kraftig gräsvegetation av *knylhavreängs-typ* (Ig). Denna vegetation ansluter till de örtrika ljungheds- och torrängsområdena men avviker på så sätt att knylhavre och hundäxing dominerar. Karaktäristiska örter är också svartkämpar, prästkrage, ängssyra och åkervädd.

I nordväst finns ett ca 2 ha stort område (Ih) som på den ekonomiska kartan, fotograferad 1970, återfinns som gran-skog. Numera finns bara några glest stående björkar på den östra halvan. Området är hägnat men har endast betats mycket svagt (under sommaren 1982 sågs en ponny). Vegetationen har hyggeskaraktär där hallon, mjölkört, nässlor, kvickrot och knylhavre är betydande inslag. Flera s k vägkantsväxter finns också representerade; t ex oxtunga, blåeld, gråbo, vanligt kungsljus och olika tistlar (krustistel, piggtistel, vägtistel och åkertistel). Buskskiktet är koncentrerat till dungar och består bl a av hassel, fläder, krusbär och nyponros. På den norra delen är uppslaget av meterhöga askplanter dominerande.

I övergången mellan de öppna markerna och strandskogen i norr och nordost finns det på strandhaksbrantens övre delar ett flertal erosionsytor med blottade jordlager, ofta med vittrat kalkstensgrus. Här växer ett flertal ettåriga örter. Av dessa kan sandnarv, vårarv, backtrav, grusbräcka och grusviva nämnas.

6.2.2 Strandskog (II)

Utmed stranden på Kjugekullsområdets norra delar löper en ganska smal remsa av skog som gräns mot Ivösjön. Skogen växer dels på det branta strandhaket, dels på den plana strandremsa som utgör landvinningen från 1870-talets sjösänkning. Strandskogen betas och ingår i de söder om liggande öppna betesmarkerna.

Strandskogsvegetationen (*blandlövskog av örtrik typ*) hyser

en mycket rik flora. Stor betydelse härför har säkerligen de ytligt liggande kalksedimenten i sluttningen. Dessa ger genom dräneringsvatten även förutsättningar för en kalkgynnad flora nere på landvinningen.

Trädskiktet är variationsrikt och domineras av ask, alm och hassel. Buskskiktet är bäst utvecklat på landvinningen och utgörs bl a av krusbär, skogsolvon, skogstry och berberis. Den rika ängsskogsvegetationen är mest iögonfallande på våren. Örter som dominerar vårfloran är: vitsippa, blåsippa och svalört. Bitvis finns St Pers nycklar och gullvivor i stora bestånd. Andra arter som karaktäriserar vårfloran är tvåblad, liljekonvalj, vispstarr, bergslok, berggröe, trolldruva, gulsippa, harsyra och nunneörter (smånunneört och sloknunneört). Arter som blommar senare på säsongen är bl a långsvingel, ängsgröe, kirskål, stor blåklocka och älgört. Stefan Ekman har även noterat kal knipp-rot i detta område.

6.2.3 Bokskog (III)

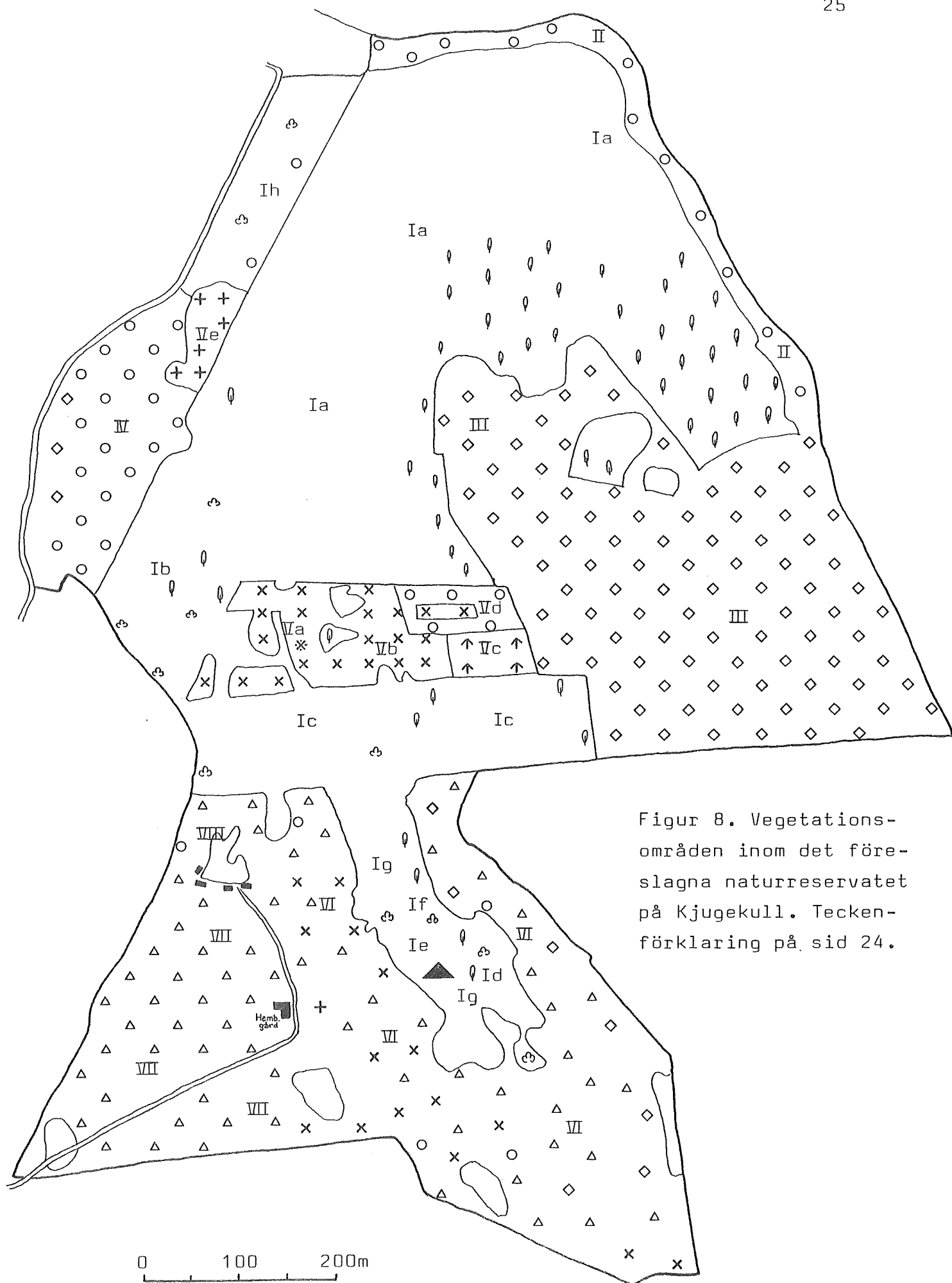
Bokskogar finns norr om fruktodlingarna på undersökningsområdet östra del. De förekommande bokskogsbestånden (en areal av ca 15 ha) ser olika ut beroende på dess ålder, hur och när de gallrats och hur de hävdats i övrigt. Vegetationen kan till största delen betecknas som *bokskog av lågört-typ*.

Endast det nordligast belägna bokskogsområdet betas. Bokarna på detta område står relativt glest och har förhållandevis vida kronor. Genom betet har en tydlig sk beteshorisont utbildats, där lövverket börjar först ett par meter ovanför marken. I de mörkare delarna av skogsbeståndet

domineras fältskiktet av harsyra, ängskovall och lundgröe. Buskskikt saknas i stort sett, frånsett några enstaka krusbärsbuskar. De södra partierna av den betade bokskogen har hagmarkskaraktär med öppna ytor mellan träden. Fältskiktsvegetationen är här artrik med ett relativt stort inslag av torrängsarter såsom fältvädd, getvåpling, jordtistel, luddhavre och darrgräs. På våren märks bl a gullviva och den blåblommande blåsugan.

De obetade bokskogsbestånden har, där de gallrats, en mycket god föryngring med tämligen svårframkomliga partier av boksly. Åldersvariationen i bestånden är stor; från nämnda ungskog till över 100-årig skog. Större delen av bokskogen

□ öppna marker	o blandlöv; ask, alm, lind, hassel
∅ enbuskage	x tall
∞ lövbuskage	* bergtall
◇ bok	+ gran
△ ek	↑ lärk
• björk	▲ gravkulle
Ia rödvenhed-typ	Va tallskog, fältskikt som Ia,Ic
b fårsvingeltorrängs-typ	b tallskog, fältskikt som Ia,Ic
c rödvenhed-typ (fårsvingel-variant)	c fältskiktslös lärkplantering
d örtrik ljunghed-typ	d björk- och tallplantering
e örtrik torrängs-typ	VII ekskog av örtfattig typ, stort inslag av bok, björk och tall
f hällmarkstorrängs-typ	VIII ekskog, huvudsakligen av örtrik typ
g knylhavreängs-typ	VIII heterogent område, trädgårdsflyktingar och ängs- och hedskogspartier
II lågvuxen blandlövskog av örtrik typ	
III bokskog, huvudsakligen av lågört-typ	
IV blandskog av örtrik typ	

Figur 8. Vegetations-
områden inom det före-
slagna naturreservatet
på Kjugekull. Tecken-
förklaring på sid 24.

domineras av lundgröe. På flera ställen, speciellt i de västra delarna, är kruståtelinslaget dock stort. I de näringsrikare områdena förekommer blåsippa, gökärt, häckvicker, liljekonvalj, stor blåkllocka, flenört och harsyra. I gläntor och öppnare partier där skogen gallrats finns en högörtsvegetation med hallon, brännässla och hundäxing. Karaktäristiskt för skogen är också den flerstädes framslingrande murgrönan samt stensötan som växer vid och uppe på de talrika stenblocken. Till de ovanligare arterna hör bergjohannesörten, som påträffats inom både de obetade och betade bokskogsområdena.

6.2.4 Lövblandskog (IV)

Höjdsträckningen avslutas i norr med en ängsartad lövblandskog (*bländlövskog av örtrik typ*). Skogen betas ej. Trädskiktet är artrikt med bl a bok, alm, ek, ask och vårtbjörk. Buskskiktet domineras av hassel, vilket troligen givit upphov till det lokalt använda namnet "nöttaskogen". Av buskarna kan även skogskornellen nämnas som växer i brynvegetationen vid den lilla grusvägen i skogens västra kant. I de rikare partierna karaktäriseras fältskiktet av blåsippa (dominerande), skogsbingel, lungört, gullviva, underviol, stinksyska och de nässellik representanterna från blåkllocksfamiljen; nässel- och hässleklocka. Bland gräsen dominerar lundgröe och lundslok. På de urbergspåverkade och öppnare delarna är rödven, hundäxing och kruståtel vanliga.

6.2.5 Barr- och björkskogsplanteringar (V)

I centrum av det föreslagna naturreservatet korsas höjdsträckningen av ett ca 100 m brett bälte med små planterade 20-30-åriga barr- och björkskogsbestånd. Området betas inte.

På de västra delarna (Va) finns en gles och lågvuxen tallskog uppblandad med enbuskar och enstaka granar. Utmed promenadslingan som går genom detta område, är även bergtall planterad tillsammans med den vanliga tallen. Fältskiktet har samma arter som de omgivande betesmarkernas gräshedsvegetation (Ia, Ic).

Fortsätter man österut följer ytterligare tallplanteringar (Vb), ett mindre bestånd av tät fältskiktslös lärskog (Vc)

samt en planterad björkskog med ett smalt bestånd av tall i centrum (Vd). Fältskiktet är, där sådant förekommer, artfattigt och gräshedsartat.

Ytterligare en mindre barrskogsplantering (gran, Ve) finns ca 250 m NV om ovan beskrivna planteringsområde.

6.2.6 Blandskog inom domänreservatet (VII)

Runt omkring de öppna områdena inom domänreservatet på Kjugekulls höjdsträckning växer en hedartad blandskog (*ekskog av örtfattig typ*). Terrängen präglas av urbergshällar och stora block. Trädskiktet domineras av skogs- och bergek men lokalt är inslaget av vårtbjörk, bok och tall stort eller tomt dominerande. Många av träden är påtagligt präglade, knotiga och vridna, av vindexponering.

I gläntor och glesare partier finns ett buskskikt med framförallt en, hassel, björnbär och unga ek- och björkplantor. Fältskiktet domineras på de öppnare ytorna av rödven, teveronika och liten blåklocka. I övriga delar av skogen utgörs fältskiktet till stor del av kruståtel och ängskovall. Örnbäcken förekommer lokalt.

Vid urbergshällarna karaktäriseras florán av blåbär, ljung och kruståtel. Uppe på hällarna finns här och var små vattenfyllda sänkor, så kallade hällkar, där man finner mera fuktighetskrävande arter såsom veke- och knapptåg.

6.2.7 Ekskog (VII)

På hembygdsföreningens fastighet, väster om höjdsträckningen, finns en *ekskog av örtrik typ*. Området har för ca 10 år sedan gallrats på gran (Karlsson muntl). Numera finns endast enstaka äldre granar kvar. Ekskogen är homogen och likåldrig. Spridda träd av bok, rönn, skogslönn, tysk lönn och vårtbjörk finns över hela området. Buskskiktet utgörs av bl a hassel, hagtorn, björnbär, nyponros, krusbär och unga träd, framförallt ek, rönn och fågelbär.

Fältskiktet är välutvecklat och relativt artrikt. Bland gräsen dominerar lundgröe, kruståtel, vårbrodd, ängsgröe och hundäxing. Övriga vanliga eller dominerande arter är ängskovall, skogsnarv, teveronika, gökärt, ärenpris, ekorr-

bär och röllika. Nämnas kan också liljekonvalj, vårfryle, skogsviol, stenbär och den parasitiska tallörten.

6.2.8 Heterogent område (VIII)

På den nordligaste delen av hembygdsföreningens fastighet finns ett heterogent område där hembygdsföreningens sjutton-hundratalstugor är uppbyggda och där även en igenvuxen trädgård är belägen. I detta område finns ett flertal inplanterade och delvis förvildade arter. Sådana arter är tex syren, snöbär, gemsrot, såpnejlika och borstnejlika. Utmed stigen som går omedelbart väster om hembygdsföreningens stugor är vegetationen ängsartad med våraspekt där den oansenliga desmeknoppen bitvis dominerar under hassel och krikon. Dessa näringsrika partier står i kontrast till den betydligt fattigare hållmarks- och hedvegetationen som tar vid på höjdsträckningen i öster. Utmärkande för trädskiktet på denna del, där vegetationen i övrigt ansluter till den tidigare beskrivna ekdominerade blandskogen (VII), är inslaget av oxel.

6.3 Beskrivning av vegetation och flora utanför det föreslagna naturreservatet

Bokstäverna och bokstavs/sifferkombinationerna nedan hänförs sig till figur 7.

6.3.1 Strandområden utmed Ivösjön

Utmed undersökningsområdets strand finns partier med vassbälten i vilka bladvass, sjösäv och bitvis även knappsäv dominerar.

På undersökningsområdets nordvästra del finns två öppna kärrområden omgivna av fuktig skog, *klibbalstrandskog* (A_1). Det nordligast belägna kärrpartiet (k_1) tangerar Ivösjöstrandlinjen och är tydligt sjöpåverkat med sjövegetation av *bunkestarr-typ*. Vegetationen domineras av bunkestarrtuvor. I de vattendränkta partierna finner man arter som tex kransvalting, blomvass, gräsnate, dyblad, vattenbläddra, dvärgigelnknopp och sjöfräken. Kransalger (*Chara* sp) är också mycket talrika.

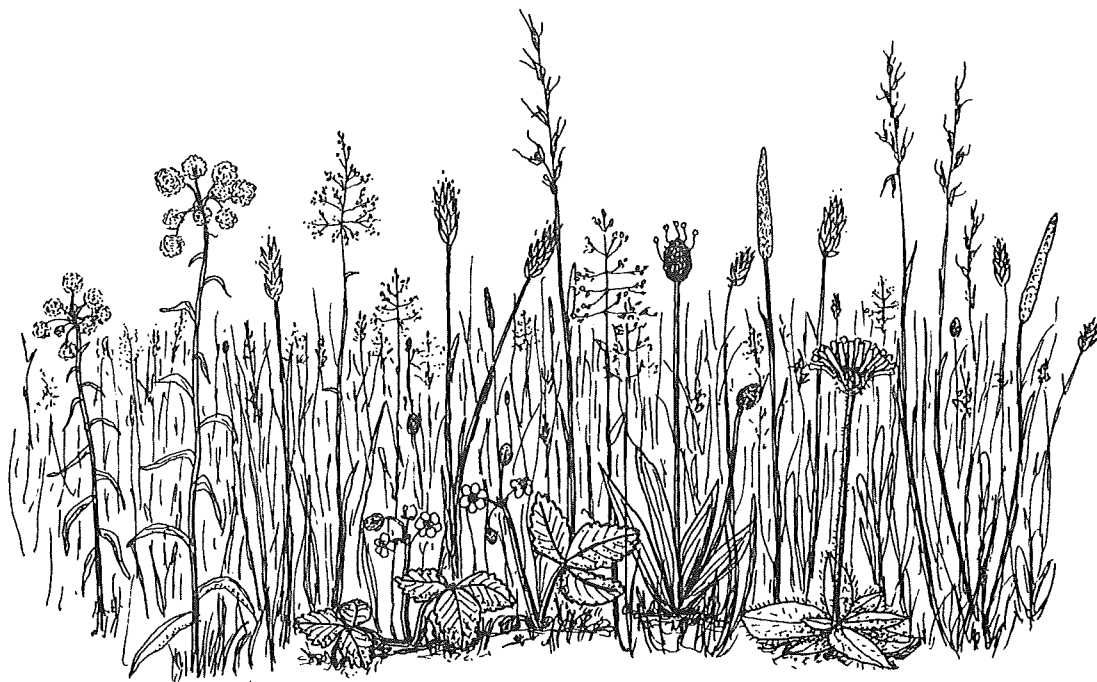
Det sydligare belägna kärrområdet (k_2) är torrare och har inga öppna vattenspeglar under högsommaren. Vegetationen har rikkärrkaraktär. Från kanterna breder ett buskskikt ut sig, bestående av framförallt al, brakved och Salix-arter. Fältskiktet domineras av halvgräs, såsom trådstarr, näbbstarr, ängs- och gräsull. Karaktäristiska arter är bl a vildlin, kärrsilja, slätterblomma, tätört, rosettjungfrulin, ängsnycklar och kärrknipprot. En stor tuva av gotlandsag växer också i detta kärr.

Stranden på övriga delar av undersökningsområdet är skogsklädd med undantag av den sydöstligaste hörnan som är öppen sandstrand. Där skogen utgörs av bok, nordost om fruktodlingen, saknas i stort sett både busk- och fältskikt. Söder om bokskogen tar en rikare vegetationstyp vid som ansluter till *blandlövskog av örtrik typ* (A_2) med trädskikt av bl a alm, ask, lind och al. Fältskiktet är inte lika välutvecklat som det man finner i reservatsförslagets strandskog. Detta kan förklaras av att marken till stora delar är täckt av block och sten som vräkt ned från ovanförliggande marker. Skogen är heller inte betad, vilket gör att buskskiktet, med hassel, krusbär, benved, olvon, etc, är tätt och bitvis svärgenomträngligt. I de sydligaste strandskogspartierna är inslaget av tall påtagligt.

Strandhaksbranten öster om de öppna betesmarkerna i söder saknar i stort sett träd- och buskskikt. Ras och sättningar i slänten gör att fältskiktet innehåller ett förhållandevis stort antal ett- och tvååriga örter såsom harklöver, gråådädra, vitblåra och sommargyllen. Vegetationen ansluter i övrigt till de ovanför liggande betesmarkernas torrängsvegetation.

6.3.2 Öppna betesmarker

Större delen av de öppna betesmarkerna söder om reservatsförslaget hyser en relativt artrik flora. Vegetationen kan betecknas som gräshed (*rödvenhed-typ, fårsvingel-variant*) med övergångar mot *fårsvingel-* och *örtrik torrängs-typ*. Dominerande arter är bl a rödven, ängshavre, fårsvingel, vårbrodd, flentimotej, gulmåra, röllika, gullucern, svartkämpar och bitvis hundäxing. Vanliga eller karaktäristiska

örter är darrgräs, jordtistel, hedblomster, gråfibbla, bockrot, fältvädd, lundtrav, smultron, knölsmörblomma, backsippa, fältmalört, puktörne, getvåpling, skogsklöver och backnejlika. Buskskikt, där sådant förekommer, utgörs framförallt av hagtorn, ros- och enbuskar.

6.3.3 Skogsområden förutom strandskogen

Den dominerande skogen utanför reservatsförslaget utgörs av planterade björkskogar. Fältvegetationen ansluter till de omgivande betesmarkernas, men har mera ängskaraktär av *knylhavre*-typ. Bland gräsen dominerar knylhavre, hundäxing, smalbladig ängsgröe, ängsgröe, lundgröe, berggröe och rödven. Andra vanliga örter är åkervädd, väddklint, äkta johannesört, hundkex, bockrot, gulsporre, ängshaverrot och gullris. Hallon, brännässla och mjölkört förekommer fläckvis. Buskskiktet är glest och består huvudsakligen av ung ek och rönn, krusbär och björnbär.

Runt omkring fruktodlingen finns ett flertal mindre skogsplanteringar med andra trädslag än björk. T ex finns det mellan domänreservatets sydända och fruktodlingen ett mindre område med rödek (R) och söder om fruktodlingen finns små bestånd med tall, ek och bok.

Betad tallskog, till övervägande delen självsådd, finns

dels söder om hembygdssföreningens fastighet (ca 200 m söder om hembygdsgården) och dels söder om fruktodlingen. Det senare området hyser delvis många mycket vindpräglade och sannolikt också mycket gamla träd. Tallskog från detta område finns dokumenterad redan på 1700-talet (se även kap 5.1) De delar av tallskogen (T_1), eller snarare hagmarken, som finns innanför fruktodlingsområdets stängsel har ett mycket lågvuxet fältskikt. På området förekommer också vegetationsfria sandytor. I övriga delar av tallskogen (T_2) söder om fruktodlingen domineras fältskiktet av kruståtel och rödven. Tallskogen söder om hembygdsgården (T_3) är uppblandad med skogsek. Vegetationen är hedartad med kruståtel dominerande i fältskiktet.

6.3.4 Vägkanter och ruderatmarker

Väggkantsvegetationen inom undersökningsområdet är huvudsakligen av *knylhavreädnings*-typ. Typiska arter är gråbo, cikoria, blåeld, oxtunga, kråkvicker, gullucern, vit- och sötväppling samt sandvita.

Samma typ av vegetation hyser de ruderatmarker som finns vid åkermarkerna i nordväst.

6.4 Undersökningsområdets fridlysta växtarter

Följande 10 fridlysta arter har noterats:

Blåsippa	St Pers nycklar
Fältsippa	Ängsnycklar
Backsippa	Kärrknipprot
Gullviva	Kal knipprot
Hedblomster	Tvåblad

Ängsnycklar och kärrknipprot har ej hittats inom det föreslagna reservatsområdet.

6.5 Något om moss-, lav- och svampfloran

Mossor, lavar och svampar har inte inventerats i denna undersökning. Några få noteringar har dock gjorts.

På block och hållar i skogsvegetation är kvastmossa, bergklomossa och kustkuddmossa vanliga (*Dicranum scoparium*, *Hypnum cupressiforme*, *Dicranoweisia cinnata*). På solexponerade hållar märks bl a tuschlaven (*Lasallia pustulata*). Även diverse skorplavar, t ex kartlav (*Rhizocarpon geographicum*), bildar vacker mosaik på dessa ställen.

I bottenskiktet i gräshedsvegetationen förekommer bl a den låga hårbjörnmossan, blek gräsmossa och stundom även *Cladonia*-arter (*Polytrichum piliferum*, *Brachythecium albicans*, *Cladonia* spp).

I Botaniska notiser, 1942, skriver Olof Andersson om några intressanta storsvampar som han funnit på Kjugekull. Från "bokskog" nämns spindelskivlingen *Cortinarius sulphureus*, trådskevlingen *Inocybe petiginosa*, igelkotttröksvamp (*Lycoperdon echinatum*) och eldsopp (*Boletus luridus*). Vidare nämns från "betesmark" *Corynetes atropurpureus*, från "bokstubbe" sköldskivlingen *Pluteus cinereus* och från "lund" tegelröd trådskevling (*Inocybe Patouillardii*). Huruvida dessa arter finns på Kjugekull idag vet vi inte, men eftersom biotoperna "bokskog", "lund" etc finns kvar så bör förutsättningar finnas för en intressant svampflora även idag.

7 FAUNA

Kännedomen om Kjugekulls djurliv omfattar framförallt fågelfaunan och vissa insektsgrupper. Nedan redovisas dels vad som framkommit efter kontakter med Björn Dal (BD), Ingvar Svensson (IS) och Ture Palm (TP), och dels den fågelinventering som Kristian Adolfsson, Nordöstra Skånes Fågelklubb, utfört och sammanställt på uppdrag av länsstyrelsen i Kristianstad län.

7.1 Fauna - speciellt insekter

De sällsyntare insektsarter som noterats på Kjugekull är på ett eller annat sätt knutna till de speciella levnadsmiljöer som området erbjuder. T ex har malfjärilen *Metzneria oestii*

vella (IS) larver som lever på spåtistel, som i sin tur gynnas av betning. Larverna till den lilla malen *Mompha divisella* (IS) lever på dunörtsarter (*Epilobium spp*) medan fjärilen övervintrar i det vasstak där den hittats. Vecklaren *Notocelia rosaecolana* (IS), som i Sverige anträffades första gången på Kjugekull, lever på nyponbuskar. Mottet *Eurhodope rosella* (IS) har här sin enda kända nutida förekomst i Norden. "Näringsväxten är fältvädd och fjärilen kan leva kvar tack vare att krönet av Kjugekull hålles öppet och lokalklimatet är gynnsamt för arten." (I.Svensson skriftl)

De mindre allmänna plommon- och björksnabbvingarna (BD) är funna vid slånbuskage nära de små åkerlapparna sydost om Kjuge och vid buskagesträngarna på åkrarna norr om byn (*Strymonidia pruni*, *Thecla betulae*). Båda arternas larver utvecklas vanligen på slånbuskar.

På de solexponerade betesmarkerna i norr har månhornsbaggen hittats (*Copris lunaris*). Skalbaggens larv lever i kospillning. En annan representant för bladhorningsfamiljen som noterats på Kjugekull är den sällsynta *Odontaeus armiger* (TB). Denna art uppges leva bland växtrötter i lövskogsområden.

Månhornsbagge
X 1,5

Många djurgrupper har inte studerats på Kjugekull men förutsättningar bör finnas för en intressant övrig fauna, t ex molluskfaunan på områdets kalkrika delar.

7.2 Kjugekulls fågelliv 1979-82 (av Kristian Adolfsson)

7.2.1 Allmänt (siffror hänvisar till figur 9)

Inom de mest öppna och högst belägna delarna av domänreservatet (nr 1) finns relativt få fågelarter vilket förmodligen beror på att området är ett välfrekventerat utflyktsmål. Här finns något par gulsparrv, några par trädpiplärka och ett flertal par grön- och bofink. Den trädbevuxna klippblockterrängen söder om (nr 2) har en mer varierad

fågelfauna med järnsparv, rödhake, nötskrika, större hackspett och en del mesar, bl a tofsmes. Område 3 består av blandskog med tall som dominerande trädslag. Skogen övergår mot Kjuge by i en buskbevuxen betad hed. I övergången mellan skog och betesmark häckar trädlärka och bland buskarna bo- och grönfink samt något par hämppling. I skogen har under flera år dubbeltrasten hörts hålla revir. Norr om område 3 vid hembygdsgården (nr 4) häckar rödstjärt i den unga ekskogen. I de äldre ekarna häckar nötväcka och trädkrypare.

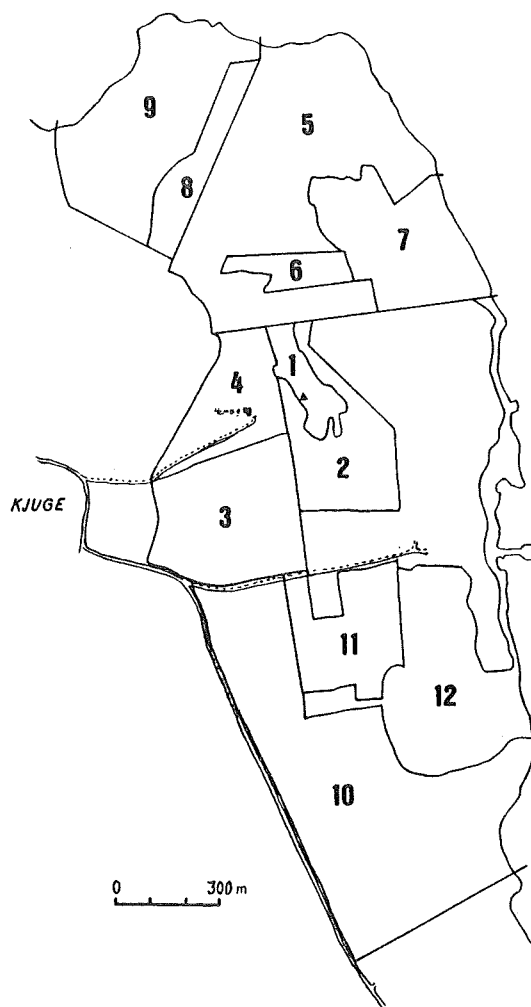
Längst i norr finns en enbevuxen betesmark (nr 5) som sträcker sig ner till det ursprungliga naturvårdsområdet (nr 1). På betesmarken häckar i stort sett samma arter som i nr 1 med tillägg av törnskata och hämppling. Betesmarken delas av en tät remsa av tall och lärk i väst-östlig riktning (nr 6). Här häckar minst två par trädlärka och entita. Sydost om betesmarken finns storstammig skog (nr 7), huvudsakligen bestående av bok, där dubbel-, tal-, kol- och björktrast håller revir. Här häckar även skogsduva och ringduva.

Väster om betesmarken ligger en sluttning (nr 8) som vetter ner mot några åkrar (nr 9). Norra delen av sluttningen är kalhuggen medan sydändan är oavverkad. I kanten av hygget har trädlärka och gulsparv observerats under häckningstid och ner mot åkrarna finns sädesärta och sånglärka. I strandskogen har bl a mindre hackspett och grå flugsnappare iakttagits häckningstid och i kanten mot åkrarna håller ett av de få paren buskskvätta till.

Område 10 (söder om nr 3) utgörs av en betad gräshed med en del stengården där stenskvättan häckar. På heden häckar sånglärka och ängspioplärka. Öster om heden finns två olika skogsområden, det ena en björkskog (nr 11), det andra en äldre tallskog (nr 12). Björkarna står tätt och här finns en stor del ruttnande stammar varför den mindre hackspetten häckar här. I kanten mot den norr om belägna äppelodlingen spelar årligen nattskärran. I tallskogen häckar flera arter mesar, större hackspett, törnskata, grönsångare, gulsparv och trädlärka.

Utmed hela sjökanten, utom de sydligaste 100 metrarna,

Figur 9. Delområden för fågelinventeringen. Siffrorna hänvisar till texten i kapitel 7.2.

växer skog som huvudsakligen utgörs av al, ask och tall. Här häckar törn- och trädgårdssångare samt svarthätta. Bland stenblocken i strandlinjen häckar flera par drillsnäppa.

Den sparsamma bebyggelsen inom området bidrar säkert till att flertalet av våra svenska and- och simfåglar kan utnyttja det omgivande vattnet som rastplats.

7.2.2 Intressanta fågelarter

Ormvråk: enda säkert häckande rovfågeln. Finns med ett par i den södra delen och har fått ut 2-3 ungar vart år de senaste 4 åren.

Drillsnäppa: 2-3 par.

Horn- och Kattuggla: årligen revirhävdande fåglar. Häckningsresultat okända.

Nattskärra: spelar årligen inom område 11. Häckningsresultat okända.

Mindre hackspett: 2 par. Föredrar innanruttna eller döda

björkar och aspar. Häckar med säkerhet i område 11 då ungar setts flera år.

Gröngöling och Göktyta: endast revirhävdande fåglar under de senaste häckningssäsongerna.

Trädlärka: 4-5 par. Har häckat med säkerhet på samtliga nämnda ställen utom vid hygget i område 8.

Kärrsångare: har tillfälligt hörts sjunga i område 12.

Dubbeltrast: årligen 2-3 par. Nyligen flygga ungar har setts vid ett tillfälle.

Steglits: häckar med minst 1 par.

Stenknäck: sedd under häckningstid. Häckningsresultat okända.

Pilgrimsfalk och Berguv: har häckat, den senare fram till 1905.

8. SAMMANFATTNING AV OMRÅDETS VÄRDEN

Kjugekull är ett område med stora kulturella, geologiska och biologiska värden som är av intresse för både den sociala och vetenskapliga naturvården. Dessa värden motiverar väl ansträngningar för ett utökat skydd, vilket bör innebära att områdets kvaliteter kan bestå och förhoppningsvis även förstärkas.

□ Området är kulturhistoriskt mycket intressant. På området har ett stort antal fornlämningar dokumenterats. Kjugekull äger även många andra ålderdomliga element, bl a i den nuvarande markanvändningen som på vissa delar har en historisk kontinuitet som löper långt tillbaka i tiden.

□ Kjugekull har en säregen geologi. På ett relativt begränsat område kan man beskåda ett flertal geologiska företeelser såsom t ex vittrat urberg i form av stora kärnblock, krithavets sediment och många tydliga spår, t ex jättegrytor, från den kvartära nedisningen.

□ Kjugekull hyser en intressant och mycket skyddsvärd vegetation och flora, främst på strandhaksbranten, landvinningsområdet och på de icke konstgödslade betesmarkerna.

□ Fågelfaunan på Kjugekull är variationsrik och skydds-

värd. De iakttagelser av insektsfaunan som är gjorda visar att området hyser ett flertal sällsynta arter.

□ Det mosaikartade kulturlandskapet med omväxlande betesfäladar och skogsområden är tilltalande. Höjdryggen erbjuder vida vyer över bl a Ivösjö- och Oppmannasjölandskapen. Dessa landskapsbildmässiga och ovan nämnda värden samt områdets tillgänglighet och serviceutbud gör att området är av stor betydelse för det rörliga friluftslivet. Detta bekräftas också av den höga besöksfrekvensen.

□ Kjugekulls mångformighet vad gäller olika kulturella, geologiska och biologiska aspekter har uppmärksamats av grundskolor, gymnasier, universitet och olika föreningar vilka utnyttjar området i undervisning mm. Denna funktion är speciellt väsentlig i dessa tidevarv, då denna typ av landskap snabbt håller på att minska i utbredning.

9 SYNPUNKTER PÅ NATURRESERVATSAVGRÄNSNING OCH FRAMTIDA SKÖTSEL

9.1 Allmän målsättning

Skötseln av Kjugekullsområdet bör i första hand syfta till att bevara områdets nuvarande kvaliteter, som kortfattat presenterats i kapitel 8. Successivt bör även områdets värden förstärkas, speciellt i biologiskt och socialt avseende.

9.2 Avgränsning av ett blivande naturreservat

För att uppnå målsättningen för området krävs utökade regleringsmöjligheter för markanvändning och hävd. Sådana möjligheter erhålls genom bildning av naturreservat. Avgränsningen av ett dylikt reservat beror på vilken ambitionsnivå som väljs. Den reservatsavgränsning som föreslås i "Naturvårdsplan för Skåne, 1975", får ses som en lägsta ambitionsnivå för undersökningsområdets natur- och kulturvård (1a, fig 10). Till denna nivå läggs lämpligen också område 1b och 1c (fig 10).

För högre ambitionsnivåer föreslås i första hand att betes-

markerna väster och söder om fruktodlingsområdet får ett utökat skydd (omr 2, fig 10). I andra hand bör skogsområdena runt fruktodlingen komma i fråga (omr 3, fig 10).

Permanent åkrar och fruktodlingsmark inom undersökningsområdet blir aktuella som naturreservat i de högre ambitionsnivåerna och då främst i syfte att få ett sammanhängande reservat.

Om det finns anledning till en avgränsning av naturreservatet som ligger utanför undersökningsområdet, t ex i riktning mot Bäckaskog i nordväst, har det ej tagits fram underlag för att bedöma i detta arbete.

9.3 Synpunkter på skötsel och utvecklingsmöjligheter

Nedan presenteras synpunkter och förslag som gäller hela undersökningsområdet. Dessa kan tillämpas i den utsträckning som vald ambitionsnivå möjliggör.

9.3.1 Betesgång

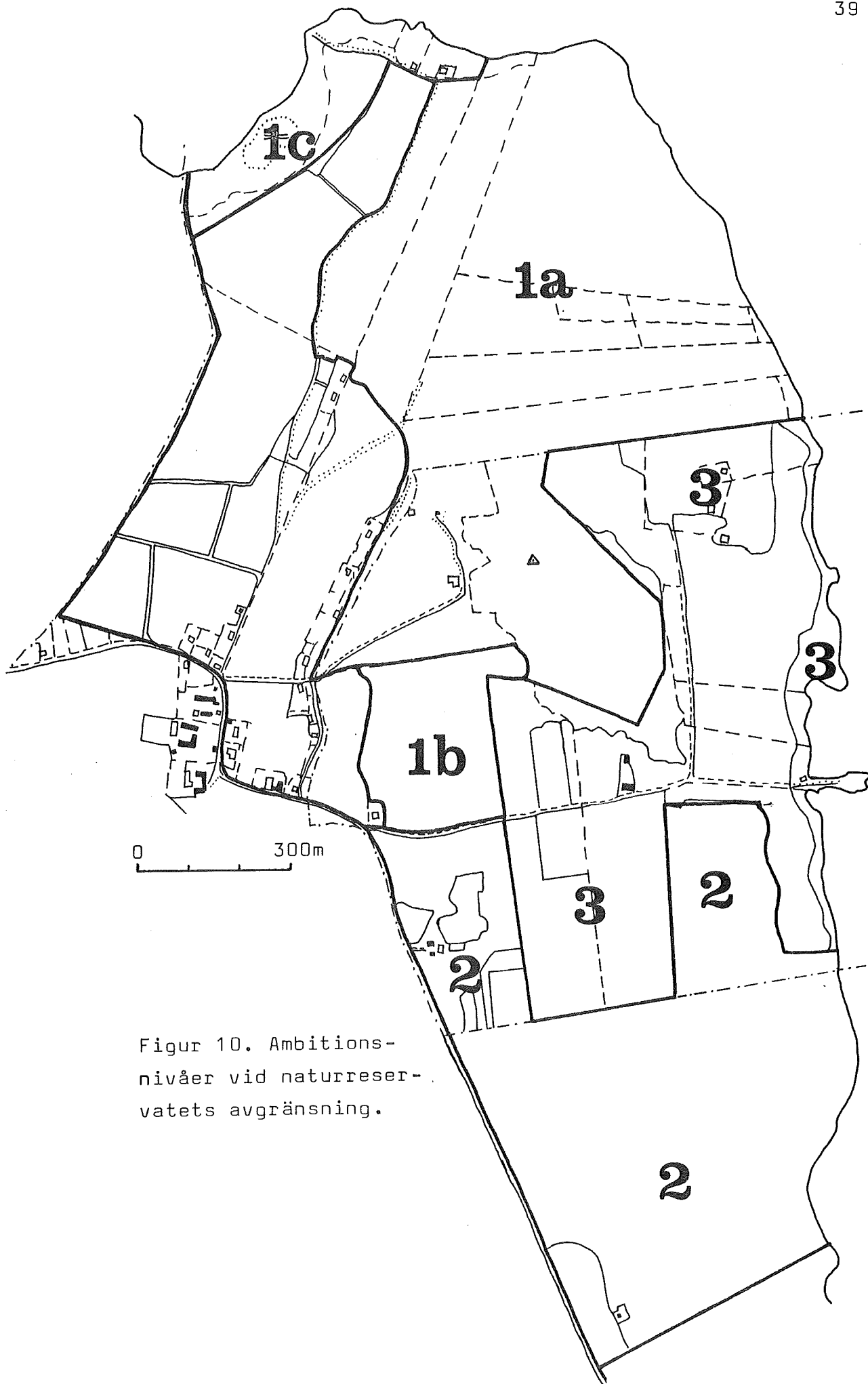
Det är angeläget att betet på Kjugekull fortsätter för att områdets intressanta vegetation och öppna karaktär skall bestå. På domänreservatet och på slänten mot åkrarna i norr (Ih, fig 8) bör betet återupptas respektive intensifieras. För skogsplanteringar (t ex tall- och lärkplanteringarna på höjdryggen) som skall övergå till betesmark, bör bete påbörjas så snart som möjligt.

9.3.2 Konstgödselanvändning

Konstgödselanvändningen måste upphöra på betesmarkerna om de värdefulla vegetationstyperna skall kunna fortleva.

9.3.3 Skogsbruk

Barr- och björkskogsplanteringar bör successivt ersättas av betesmark och/eller för området naturlig lövskog (förmodligen ek/bokskog över större delen av området). Vilket alternativ som skall följas får omgivande markanvändning, landskapsbildsaspekter och tillgången på betesdjur avgöra.

Figur 10. Ambitions-
nivåer vid naturreser-
vatets avgränsning.

Skogen på domänreservatet får utvecklas fritt. Gamla och döda träd tillåts stå kvar med tanke på fågel- och insektsfauna.

Den homogena strukturen på ekskogen vid hembygdsgården bör brytas, t ex genom att: oregelbundna gallringar görs så att gläntor uppstår, buskskikt tillåts växa upp här och var, andra lövträd gynnas också.

9.3.4 Övrigt

Stängslet runt fruktodlingsområdet bör få en annan dragning så att enbart ytorna med fruktträd inhägnas. Detta innebär bl a att områdets norra och södra delar binds ihop via strandremsan öster om fruktodlingen.

Stigdragningen inom området får eventuellt läggas om efterhand med tanke på den höga besöksfrekvensen och de markslitage risker som detta innebär. Speciellt bör slitage på höjdsträckningens torrängar och gräshedar samt i den fuktiga strandskogen uppmärksammas.

Omedelbart söder om det sydligaste kärrpartiet (k_2 , fig 7) på undersökningsområdets nordvästra del har en kanal (1-2 m bred) grävts för att leda in sjövattnen till åkrarna för bevattning. Om kanalen har gett en utdikande effekt på kärrområdet är oklart, men för att undvika denna tänkbara effekt, eventuellt med ökad igenväxning som följd, bör en igenläggning av kanalen övervägas.

Det är väsentligt att de buskagesträngar som löper utmed gårdsgårdar etc på åkrarna norr om Kjuge behålls med tanke på faunan och landskapsbilden.

Slutligen skall det nämnas att Kristianstads länsmuseum projekterar för ett utemuseum vid hembygdsgården (Magnusson, muntl). Ett sådant museum, som ämnar informera om Kjugekulls naturförhållanden mm, bör ses som ett positivt tillskott för området. Ett genomförande av projektet förstärker kraven på att Kjugekulls kvaliteter tryggas genom utökade regleringsmöjligheter.

Angående vissa geologiska förhållanden på Kjugekull

Under sommaren 1983 har intendent Sven-Erik Magnusson, Kristianstads länsmuseum, detaljstuderat berghällar och block på Kjugekull. De observationer som gjorts gör att tidigare uppfattningar om framförallt vissa detaljformers, t ex jättegrytors, tillkomst bör omprövas. Detta medför att delar av texten i kapitel 3 i "Kjugekull - en naturinventering" inte längre är helt aktuell. De nya upptäckter som är gjorda finns redovisade i uppsatsen "Fossila vittringsformer från Krittiden på Kjugekull" (Magnusson, S-E., Lidmar-Bergström, K.1983 - Svensk Geografisk årsbok, årg 59).

Karl Holmström/Ekologgruppen

10 REFERENSER

10.1 Litteratur

- Almer, B. 1981. Hotet mot Ivösjöbygden - Skånes Natur. Årsbok 68:121-128.
- Andersson, O. 1942. Bidrag till Skånes flora. 16. Notiser om intressanta storsvampar. Botaniska notiser 1942:375-382.
- Berglund, B.E. 1968. Vegetationsutvecklingen i Norden efter istiden - Sveriges Natur. Årsbok 59:31-52.
- De Geer, G. 1889. Beskrifning till kartbladet Bäckaskog - SGU. Ser Aa. 103. Stockholm.
- Gillberg, Joh. L. 1767. Historisk, Oeconomisk och Geographisk beskrifning öfver Christianstads län uti hertigdömet Skåne. Lund 1980.
- Gustafsson, O., Andersson, J-E. & De Geer, J. 1979. Sammanställning av hydrogeologiska data från Kristianstads-slätten. - SGU, Rapporter och meddelanden nr 12. Uppsala. 84 pp.
- Johnsson, P. 1913. Sägner från nordöstra Skåne - Svenska landsmål och svenskt folkliv, B.9. Stockholm.
- Kjugekull - Handlingar angående Villands härad. 1947: 3-5. Kulturminnesvård, Kristianstads län, Riks- och länsintressen. 1976. Länsstyrelsen och ländsantikvarien.
- Lundgren, A. 1934. Kristianstadsområdets kritbildningar. Naturvårdsplan Skåne, del Kristianstads län. 1975. Länsstyrelsen i Kristianstads län.
- Nilsson, K. 1966. Geological data from the Kristianstad plain, Southern Sweden - SGU, Ser C. Nr 605. 32 pp.
- Olofsson, C. 1959. Kring Kjugekull och sjön Iven, En bok om Bromöllabygden - Handlingar angående Villands härad, XVI:20...
- 1978. Den ortnamngivande bebyggelsen i Kristianstadsområdet - Kring Helge å. 1977-78.
- Områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård 1976. FRP underlagsmaterial nr 1:76. Statens Naturvårdsverk PM 726.
- Persson, M. 1932. Morfologiska studier inom nordöstra Skånes sjöområde. Meddelanden från Lunds universitets geografiska institution. Ser C. N:o 76.

- Persson, O. 1960. En intressant kritlokal på Ivö. - Skånes Natur. Årsbok 47:433-442.
- Regnell, G. 1963. Krithavet över Villand. - Skånes Natur. Årsbok 50:7-17.
- Samarbetskommittén för Kristianstadsslättens hydrologi. Slutrapport 1969. Red Weijman-Hane, G. & Hörberg, I. 203 pp.
- Sjöbeck, M. 1963. Skånes ljunghedar åren 1550-1750. - Skånes Natur. Årsbok 50:168-210.
- Vegetationstyper, representativa naturtyper och hotade biotoper i Norden. Arbetsupplaga 1980. Nordiska ministerrådet.
- Wallin, C. 1981. Kristianstads län 1762, En ekonomisk - topografisk beskrivning. Bearbetad handskrift, ursprunglig författare okänd. 153 pp.

10.2 Övriga handlingar

- Buhrman, G. 1901. Karta över Skåne 1684.
- Enskifte, Kjuge by 1811-12. Akt 13 - Kiaby socken, förvarad i lantmäterikontorets arkiv, Kristianstad.
- Specialkartan över Skåne (Skånska rekognoseringskartan, 1812-18, skala 1:50 000.
- Topografiska Corpsens karta, kartblad: Karlshamn, Rek 1862-63, skala 1:100 000.
- Jordartskarta, tryckt 1889. SGU. Kartblad Bäckaskog. Skala 1:50 000.
- Ekonomiska kartan 1929, kartblad 53, 63. Skala 1:20 000.
- Topografiska kartan, rek 1963, rev 1973. Kartblad 3E Karlshamn SV, skala 1:50 000.
- Ekonomiska kartan, fotograferad 1970, tryckt 1975. Kartbladen 3E 3b Bäckaskog, 3E 3c Hovgården. Skala 1:10 000.
- Svartvita flygbilder, fotograferade maj 1981. Skala ca 1:30 000.

10.3 Personliga kontakter

- Dal, Björn; förf, illustratör - insekter, övrigt
- Ekman, Stefan; stud - flora
- Eriksson, Erik; lantbrukare - markanvändning

Fagnér; lantbrukare - markanvändning

Jarnemo, Lars; skogsvårdsstyrelsen - markanvändning, skötsel mm

Karlsson, Hilding; lantbrukare - historik, markanvändning

Magnusson, Sven-Erik; Kristianstads länsmuseum - geologi

Olsson, Kjell-Arne; - flora

Palm, Ture; professor - insektsfauna

Persson, Margareta; lantbrukare - markanvändning

Persson, Per-Gunnar; lantbrukare - markanvändning

Svensson, Ingvar; jägmästare - insektsfauna och flora

Ett stort tack riktas till alla de som muntligen och/eller skriftligen lämnat uppgifter rörande Kjugekull.

EKOLOGGRUPPEN nås på telefonnr: 046/12 09 12

adress: Grönegatan 7, 222 24 LUND

KÄRLVÄXTER

Nedan redovisas de kärlväxter som påträffades under inventeringsarbetet 1982. Dessutom har de arter (för Hieracium småarter) medtagits som Stefan Ekman (SE), Kjell-Arne Olsson (KO) och Ingvar Svensson (IS) noterat på området de senaste åren. Vidare har en del arter tagits med som förts in i arkivet för Skånes flora av Olof Andersson (OA) i början av 1940-talet.

Nomenklaturen följer Lid (1974). Undantag utgör släktet Hieracium som följer Weimark (1963) och släktena Doronicum, Pinus och Quercus som följer Hansen m fl (1981).

<u>Vetenskapligt namn</u>	<u>Svenskt namn</u>	<u>Förekomst/Anmärkning</u>
Acer platanoides	Lönn	Ekskog, gårdsgårdar.
A. pseudoplatanus	Tysk lönn	Flerstädes lövskog, gårdsgårdar.
Achillea millefolium	Röllika	Mkt allm öppna betesmarker.
A. ptarmica	Nysört	Allmän på betesmark.
Actaea spicata	Trolldruva	Karaktäristisk i rik strandskog.
Adoxa moschatellina	Desmeknopp	Allmän i ängslövskogar.
Aegopodium podagraria	Kirskål	Allmän strandskogen.
Agrimonia eupatoria	Småborre	Flerstädes på betesmark.
Agrostis canina	Brunven	Torra ställen ex vid berghällar.
A. stolonifera	Krypven	Allmän betesmark, hygge.
A. tenuis	Rödven	Mkt allmän på betesmark
Aira praecox	Vårtåtel	Sandiga marker på höjdrygg.
Ajuga pyramidalis	Blåsuga	Hagmarker i NO.
Alchemilla glaucescens	Sammetdaggekåpa	Allm öppna betesmarker.
A.spp	daggekåpor	Öppna betesmarker.
Alisma plantago-aquatica	Kranssvalting	Kärrområde i NV.
Alliaria petiolata	Löktrav	Flerstädes i ängslövskogar.
Allium scorodoprasum	Skogslök	Flerstädes i ängslövskogar.
Alnus glutinosa	Klibbal	Utmed Ivösjön.
Alopecurus geniculatus	Kärrkavle	Hällkar.
A. pratensis	Ängskavle	Strandskog.

<i>Alyssum alyssoides</i>	Grådådra	Kalkrikt strandhak i SO.
<i>Anchusa officinalis</i>	Oxtunga	Hygge i NV, vägkant.
<i>Androsace septentrionalis</i>	Grusviva	Kalkrikt strandhak i norr.
<i>Anemone nemorosa</i>	Vitsippa	Flerstädes i skog.
<i>A. ranunculoides</i>	Gulsippa	Ängslövskog vid strand.
<i>A. pulsatilla</i>	Backsippa	Allm på höjdryggens öppna mark.
<i>A. pratensis</i>	Fältsippa	Sparsamt norr om gravkullen (SE, OA).
<i>Angelica sylvestris</i>	Strätta	Strandskog SO om fruktodling.
<i>Antennaria dioica</i>	Kattfot	Sparsamt öppna marker på höjdryggen.
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Vårbrodd	Allmän i hela området.
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Hundloka	Flerstädes i skog.
<i>Anthyllis vulneraria</i>	Getväppling	Torräng, spec på höjdryggen.
<i>Apera spica-venti</i>	Åkerkösa	Åkerkanter i NV.
<i>Aphanes arvensis</i>	Ljungfrukam	Gräshed (OA).
<i>Arabidopsis thaliana</i>	Backtrav	Flerstädes öppna marker, erosionsytor.
<i>Arabis hirsuta</i>	Lundtrav	Allmän på torräng.
<i>Arctium sp</i>	kardborre	Strandskog öster om fruktodling.
<i>Arenaria serphyllifolia</i>	Sandnarv	Allmän på sandiga ställen.
<i>Armeria maritima</i>	Strandtrift	Flerstädes på gräshedar.
<i>Arrhenatherum elatius</i>	Knylhavre	Allmän, dom på hygge.
<i>A. pratense</i>	Ängshavre	Torrängar.
<i>A. pubescens</i>	Luddhavre	Torrängar, övrig betesmark.
<i>Artemisia absinthum</i>	Äkta malört	Vid fruktodling.
<i>A. campestris</i>	Fältmalört	Torräng.
<i>A. vulgaris</i>	Gråbo	Vägkanter, hygge.
<i>Athyrium felix-femina</i>	Majbräken	Flerstädes mellan stenblock etc.
<i>Ballota nigra</i>	Bosyska	Hygge, vägkanter.
<i>Barbarea vulgaris</i>	Sommargyllen	Flerstädes på betesmark.
<i>Berberis vulgaris</i>	Berberis	Sparsamt på strandbrant, betesfälader.
<i>Berteroa incana</i>	Sandvita	Flerstädes öppen betesmark, gräshed.
<i>Betula verrucosa</i>	Vårtbjörk	Allmän.

<i>Brachypodium sylvaticum</i>	Lundskaftering	Sparsamt ängslövskog vid strand.
<i>Briza media</i>	Darrgräs	Allmän på betesmark.
<i>Bromus hordeaceus</i>	Luddlosta	Gräshed och erosionsytor.
<i>Butomus umbellatus</i>	Blomvass	I sjönära kärr.
<i>Calamagrostis arundinacea</i>	Piprör	Fuktig strandskog.
<i>C. epigeios</i>	Berggrör	Ovanför kärr i NV.
<i>Calluna vulgaris</i>	Ljung	Flerstädes betesm, höjdrygg.hedområden.
<i>Caltha palustris</i>	Kabbeleka	Fuktig strandskog.
<i>Campanula latifolia</i>	Hässleklocka	Sparsamt ängslövskog på höjdryggen.
<i>C. persicifolia</i>	Stor blåklocka	Flerstädes, spec i strandskogen.
<i>C. rotundifolia</i>	Blåklocka	Allmän på öppen mark.
<i>C. trachelium</i>	Nässelklocka	Sparsamt ängslövskogar.
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Lomme	Allmän på öppen mark.
<i>Cardamine amara</i>	Bäckbräsma	Kärr i NV.
<i>Carduus acanthoides</i>	Piggtistel	Hygge och betesmark i N.
<i>C. crispus</i>	Krustistel	Hygge i norr.
<i>Carex acuta</i>	Vasstarr	Kärr i NV.
<i>C. arenaria</i>	Sandstarr	Sandstrand i SO.
<i>C. caryophyllea</i>	Vårstarr	Flerstädes på torräng.
<i>C. digitata</i>	Vispstarr	Flerstädes i ängslövskog vid strand.
<i>C. elata</i>	Bunkestarr	Domin. i sjönära kärr i NV.
<i>C. flacca</i>	Slankstarr	Kärr i NV.
<i>C. lasiocarpa</i>	Trådstarr	Dominerari kärr i NV.
<i>C. lepidocarpa</i>	Näbbstarr	Kärr i NV.
<i>C. leporina</i>	Harstarr	Kärr i NV.
<i>C. nigra</i>	Småstarr	Hällkar och kärr i NV.
<i>C. pairei</i>	Snårstarr	Allmän på öppen betesmark.
<i>C. panicea</i>	Hirsstarr	Kärr i NV.
<i>C. rostrata</i>	Flaskstarr	Kärr i NV.
<i>C. vesicaria</i>	Blåsstarr	Kärr i NV.

<i>Carlina vulgaris</i>	Spåtistel	Höjdryggen på torrängar.
<i>Centaurea jacea</i>	Rödclint	Flerstädes betes- mark.
<i>C. scabiosa</i>	Väddclint	Flerstädes på öppen mark.
<i>Cerastium arvense</i>	Fältarv	Flerstädes betes- mark i norr.
<i>C. fontanum</i>	Hönsarv	Allmän
<i>C. semidicandrum</i>	Vårarv	Allmän på sandiga marker, erosionsytor.
<i>Chaerophyllum temulentum</i>	Hårkörvel	Väggkant öster om Kjuge (IS).
<i>Chamaenerion angustifolium</i>	Mjölkört	Hygge i norr.
<i>Chelidonium majus</i>	Skelört	Ex runt fruktodl, hygge i norr.
<i>Chenopodium album</i>	Svinmålla	Vid åkrar.
<i>C. hybridum</i>	Lönnmålla	Fruktodlingen (IS).
<i>Chrysanthemum leucanthemum</i>	Prästkrage	Allmän på höjd- ryggen öppen mark.
<i>Cichorium intybus</i>	Cikoria	Väggkant.
<i>Cicuta virosa</i>	Sprängört	Sjönära kärr i NV.
<i>Cirsium acaule</i>	Jordtistel	Flerstädes torräng.
<i>C. arvense</i>	Åkertistel	Hygge i norr.
<i>C. palustre</i>	Kärrtistel	Kärr i NV.
<i>C. vulgare</i>	Vägtistel	Hygge i N, fler- städes betesmark.
<i>Cladium mariscus</i>	Gotlandsag	En tuva i kärr i NV.
<i>Comarum palustre</i>	Kråkklöver	Kärr i NV.
<i>Convallaria majalis</i>	Liljekonvalj	Allmän i skog.
<i>Convolvulus arvensis</i>	Åkervinda	Allmän i björk- skogar i S.
<i>Cornus sanguinea</i>	Skogskornell	Skogsbryn vid väg i N.
<i>Corydalis intermedia</i>	Smånunneört	Sparsamt ängslöv- skog vid strand.
<i>C. pumila</i>	Sloknunneört	Sparsamt ängslöv- skog vid strand.
<i>Corylus avellana</i>	Hassel	Allm, dom träd/busk- skikt i strandskogen.
<i>Crataegus curvisepala</i>	Spetshagtorn	Flerstädes betes- mark.
<i>C. laevigata</i>	Rundhagtorn	Flerstädes betesmark.
<i>C. monogyna</i>	Trubbhagtorn	Flerstädes betesmark.
<i>Crepis paludosa</i>	Kärrfibbla	Strandskog i NV.
<i>C. tectorum</i>	Klofibbla	Väggkant V om fruktodling.

<i>Cuscuta epithymum</i>	Ljungsnärja	Fläckvis på betesmark i N (SE, KO). Hygge i N.
<i>Cynoglossum officinale</i>	Hundtunga	
<i>Dactylis glomerata</i>	Hundäxing	Allmän.
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Ängsnycklar	Sparsamt kärr i NV.
<i>Descurainia sophia</i>	Stillfrö	Åkerkant i NV.
<i>Deschampsia caespitosa</i>	Tuvtåtel	Fuktig mark i NV.
<i>D. flexuosa</i>	Kruståtel	Allmän.
<i>Dianthus arenarius</i>	Sandnejlika	Sparsamt på gravhögen.
<i>D. barbatus</i>	Borstnejlika	Vid hembygdsstugor.
<i>D. deltoides</i>	Backnejlika	Allmän på betesmarker.
<i>Doronicum sp</i>	Gemsrot	Vid hembygdsstugor.
<i>Dryopteris carthusiana</i>	Skogsbräken	Flerstädes inom domänreservatet.
<i>D. dilatata</i>	Lundbräken	Flerstädes inom domänreservatet.
<i>D. filix-mas</i>	Träjon	Flerstädes i skog.
<i>Echium vulgare</i>	Blåeld	Ex hygget.
<i>Elytrigia repens</i>	Kvickrot	Allm på sent odlade marker, hygge.
<i>Epilobium hirsutum</i>	Rosendunört	Strandhak i SO.
<i>E. montanum</i>	Bergdunört	Flerstädes i skog.
<i>E. palustre</i>	Kärrdunört	Kärr i NV.
<i>Epipactis palustris</i>	Kärrknipprot	Sparsamt i kärr i NV.
<i>E. phyllantes</i>	Kal knipprot	Fåtalig i strandskog i NO (SE).
<i>Equisetum arvense</i>	Åkerfräken	Åkerkant i NV.
<i>E. fluviatile</i>	Sjöfräken	Sjönära kärr i NV.
<i>E. palustre</i>	Kärrfräken	Kärr i NV.
<i>E. pratense</i>	Ängsfräken	Strandskog.
<i>E. sylvaticum</i>	Skogsfräken	Strandskog.
<i>Erigeron acer</i>	Gråbinka	Väggkant.
<i>E. canadensis</i>	Kanadabinka	Väggkant V om fruktodling.
<i>Eriophorum angustifolium</i>	Ängsull	Kärr i NV.
<i>E. latifolium</i>	Gräsull	Kärr i NV.
<i>Erodium cicutarium</i>	Skatnäva	Sandig betesmark.

<i>Erophila verna</i>	Nagelört	Erosionsytor.
<i>Euonymus europaeus</i>	Benved	Strandskog.
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Hampflockel	Allmän utmed stranden.
<i>Euphorbia esula</i>	Vargtörel	Sparsamt V om fruktodling.
<i>E. helioscopia</i>	Revormstörel	Åkerkant i NV.
<i>Euphrasia curta</i>	Gråögontröst	Betesmark S hembygdsgård.
<i>E. stricta</i>	Vanlig ögontröst	Betesmarker i N.
<i>Fagus sylvatica</i>	Bok	Beståndsbildande och i övrig lövskog.
<i>Festuca gigantea</i>	Långsvingel	Allmän i strandskogen.
<i>F. ovina</i>	Fårsvingel	Mkt allmän på betesmark.
<i>F. pratensis</i>	Ängssvingel	Mindre allmän på betesmark.
<i>F. rubra</i>	Rödsvingel	Allmän på betesmark.
<i>F. trachyphylla</i>	Hårdsvingel	Vid fäkatan.
<i>Filipendula ulmaria</i>	Älgört	Allmän i strandskog.
<i>F. vulgaris</i>	Brudbröd	Torräng.
<i>Fragaria anassa</i>	Jordgubbar	Vid hembygdstugor.
<i>F. vesca</i>	Smultron	Allmän på betesmark.
<i>Fraxinus excelsior</i>	Ask	Allmän i strandskog.
<i>Gagea lutea</i>	Vårlök	Strandskog.
<i>Galeopsis bifida</i>	Toppdån	Åkerkant i NV.
<i>G. tetrahit</i>	Pipdån	Åkerkant i NV.
<i>Galium aparine</i>	Snärjmåra	Flerstädes i skog.
<i>G. boreale</i>	Vitmåra	Betesmark, hygge i norr.
<i>G. mollugo</i>	Stormåra	Hygge i norr.
<i>G. palustre</i>	Vattenmåra	Kärr i NV.
<i>G. uliginosum</i>	Sumpmåra	Kärr i NV.
<i>G. verum</i>	Gulmåra	Mkt allmän på betesmark.
<i>Geranium molle</i>	Mjuknäva	Sandig mark, ruderatmark.
<i>G. pusillum</i>	Sparvnäva	Sandig mark, ruderatmark.
<i>G. robertianum</i>	Stinknäva	Strandskog, hygge i norr.
<i>Geum rivale</i>	Humleblomster	

<i>Geum urbanum</i>	Nejlikrot	Flerstädes i skog.
<i>Glechoma hederacea</i>	Jordreva	Ekskog.
<i>Glyceria fluitans</i>	Vanligt mannagräs	Kärr i NV.
<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	Ekbräken	Stengärdsgårdar och i skog.
<i>Hedera helix</i>	Murgröna	Allmän i skog i NO.
<i>Helichrysum arenarium</i>	Hedblomster	Mindre allm på öppna betesmarker.
<i>Hepatica nobilis</i>	Blåsippa	Allmän i ängslövskog.
<i>Heracleum sphondylium</i>	Björnloka	
<i>Herniaria glabra</i>	Knytling	Fästigar på betesmarker. (SE)
<i>Hieracium exporrectum</i> (<i>H. laevigatum</i> -gruppen)	Styvfibblor	
<i>H. pilosella</i>	Gråfibbla	Allmän på betesmark.
<i>H. sylvaticum</i>	Skogsfibblor	Allmän i strandskog i N. (SE)
<i>H. cruentifolium</i> (<i>H. vulgatum</i> -gruppen)	Hagfibblor	Vid hembygdsgård (SE).
<i>H. galbanum</i> (<i>H. vulgatum</i> -gruppen)		} Blockrik terräng (SE)
<i>H. pinnatifidum</i> (<i>H. vulgatum</i> -gruppen)		
<i>H. vulgatum</i> (<i>H. vulgatum</i> -gruppen)		
<i>H. umbellatum</i>	Flockfibbla	Allmän på sandig mark.
<i>Humulus lupulus</i>	Humle	Gårdsgårdar runt domänreservatet.
<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	Dyblad	Sjönära kärr i NV.
<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	Spikblad	Kärr i NV.
<i>Hypericum montanum</i>	Bergjohannesört	Sparsamt i bokskog i NO.
<i>H. perforatum</i>	Äkta johannesört	Allmän på t ex höjdryggen.
<i>Hypochaeris radicata</i>	Rotfibbla	Gräshedar.
<i>Impatiens glandulifera</i>	Jättebalsamin	Sparsamt strand O om fruktodling.
<i>Iris pseudacorus</i>	Gul svärdsllilja	Kärrområde i NV.
<i>Jasione montana</i>	Blåmonke	Sandig mark på höjdryggen.
<i>Juncus articulatus</i>	Ryltåg	Kärr i NV
<i>J. bufonius</i>	Vägtåg	Gräsmark på udde i norr.
<i>J. effusus</i>	Veketåg	Vid hällkar.
<i>J. conglomeratus</i>	Knapptåg	Vid hällkar.

<i>Juniperus communis</i>	En	Mkt allmän på betesmark.
<i>Knautia arvensis</i>	Åkervädd	Allmän på öppna betesmarker.
<i>Lactuca muralis</i>	Skogssallat	Flerstädes i skog.
<i>Lamium album</i>	Vitplister	Vid åkrar, hembygdsstugor.
<i>L. hybridum</i>	Flikplister	Vid fruktodling.
<i>Lapsana communis</i>	Harkål	Flerstädes i skog.
<i>Larix decidera</i>	Lärk	Mindre plantering om höjdrygg.
<i>Lathyrus montanus</i>	Gökärt	Allm på betesmark och i skog.
<i>L. pratensis</i>	Gulvial	Betesmark i S.
<i>L. niger</i>	Vippärt	Ängslövskogar.
<i>Leontodon autumnalis</i>	Höstfibbla	Allmän på betesmark.
<i>Linaria vulgaris</i>	Gulsporre	Allmän på betesmark.
<i>Linum catharticum</i>	Vildlin	Torräng på höjdrygg, kärr i NV.
<i>Listera ovata</i>	Tvåblad	Ängslövskog vid strand.
<i>Lolium perenne</i>	Engelskt rajgräs	Allmän på betesmark.
<i>Lonicera caprifolium</i>	Äkta kaprifol	Vid klyvda stenen.
<i>L. xylosteum</i>	Skogstry	Allmän i strandskog.
<i>Lotus corniculatus</i>	Käringtand	Betesmarker i N.
<i>Luzula campestris</i>	Knippfryle	Allmän på betesmarker.
<i>L. multiflora</i>	Ängsfryle	Fåtalig i bokskog.
<i>L. pilosa</i>	Vårfryle	Flerstädes i ek- och bokskog.
<i>Lycopus europaeus</i>	Strandklo	Strandskogen i norr.
<i>Lysimachia thyrsoflora</i>	Topplösa	Strandskog i NV.
<i>L. vulgaris</i>	Strandlysing	Allmän i strandskog.
<i>Lythrum salicornia</i>	Fackelblomster	Kärr i NV.
<i>Maianthemum bifolium</i>	Ekorrbär	Skog på domänreservatet.
<i>Malus sylvestris</i>	Vildapel	Sparsamt på höjdryggen.
<i>Malva moschata</i>	Myskmalva	Enstaka i lövskog vid klyvda stenen.
<i>Matricaria inodora</i>	Baldersbrå	Åkerkant i NV.
<i>M. matricaroides</i>	Gatkamomill	Väggkant.
<i>Medicago falcata</i>	Gullucern	Allmän betesmark i S.

<i>Medicago lupulina</i>	Humlelucern	Allmän på betesmark.
<i>M. sativa</i>	Blålucern	Hygge i norr.
<i>Melampyrum pratense</i>	Ängskovall	Skog i domänreservatet.
<i>Melandrium album</i>	Vitblära	Strandhak i SO.
<i>M. rubrum</i>	Rödblära	Flerstädes i skog.
<i>Melica nutans</i>	Bergslok	Strandskog i norr.
<i>M. uniflora</i>	Lundslok	Lövblandskog höjdryggens norra del.
<i>Melilotus alba</i>	Vit sötväppling	Välganter.
<i>M. officinalis</i>	Äkta sötväppling	Öster om fruktodling.
<i>Mentha arvensis</i>	Åkermynta	Kärr i NV.
<i>M. arvensis</i> X <i>aquatica</i>	Kransmynta	Kärr i NV.
<i>Menyanthes trifoliata</i>	Vattenklöver	Kärr i NV.
<i>Mercurialis perennis</i>	Skogsbingel	Ängslövskog, höjdryggens norra del.
<i>Moehringia trinervia</i>	Skogsnarv	Flerstädes i skog.
<i>Molinia caerulea</i>	Blåtåtel	Kärr i NV.
<i>Monotropa hypopitys</i>	Tallört	Ekskog vid hembygdsgård.
<i>Myosotis arvensis</i>	Åker-förgätmigej	
<i>M. ramosissima</i>	Back-förgätmigej	Torräng på höjdryggen.
<i>M. scorpioides</i>	Äkta förgätmigej	Strandskog i NV.
<i>M. stricta</i>	Vår-förgätmigej	Torräng på höjdryggen.
<i>M. sylvatica</i>	Skogs-förgätmigej	Nära sandstrand i SO.
<i>Myrica gale</i>	Pors	Sjönära kärr i NV.
<i>Myriophyllum sp</i>	slinga	Strandkant i NV.
<i>Nymphoides peltata</i>	Sjögull	Strandkant i SO.
<i>Ononis repens</i>	Puktörne	Allmän på öppen betesmark.
<i>Orchis mascula</i>	Sankt Pers nycklar	Ängslövskog vid strand.
<i>Orthilia secunda</i>	Björkpyrola	I björkskogsplant SV om fruktodling.
<i>Oxalis acetosella</i>	Harsyra	Allmän i skog.
<i>Papaver argemone</i>	Spikvallmo	Åker i NV.
<i>P. dubium</i>	Rågvallmo	Hygge i norr.
<i>P. rhoeas</i>	Kornvallmo	Åker i NV.

<i>Paris quadrifolia</i>	Ormbär	Strandskog i norr.
<i>Parnassia palustris</i>	Slätterblomma	Kärr i NV.
<i>Peucedanum palustre</i>	Kärrsilja	Kärr i NV, strandskog.
<i>Phleum pratense</i>	Timotej	Allmän på betes- mark.
<i>P. phleoides</i>	Flentimotej	Allmän på torrängar.
<i>Phragmites communis</i>	Vass	I sjövegetation och kärr i NV.
<i>Phalaris arundinacea</i>	Rörflen	Fuktigt område i NV.
<i>Picea abies</i>	Gran	Plant på höjdrygg och i söder.
<i>Pimpinella saxifraga</i>	Bockrot	Torräng.
<i>Pinguicula vulgaris</i>	Tätört	Kärr i NV.
<i>Pinus mugo</i>	Bergtall	Sparsamt planterad på höjdryggen.
<i>P. sylvestris</i>	Tall	Flerstädes plant eller självsådd.
<i>Plantago lanceolata</i>	Svartkämpar	Allm på öppna betesmarker.
<i>P. major</i>	Groblad	Utmed fästigar.
<i>Poa angustifolia</i>	Smalbladig ängsgröe	Allmän betesmark o. i planterad skog.
<i>P. annua</i>	Vitgröe	Vid stigar.
<i>P. compressa</i>	Berggröe	Allm i strandskog och björkplant.
<i>P. irrigata</i>	-	Sparsamt betes- mark i N (SE).
<i>P. nemoralis</i>	Lundgröe	Allmän i skog.
<i>P. pratensis</i>	Ängsgröe	Allmän.
<i>P. supina</i>	Trampgröe	Vid hembygdsgård.
<i>Polygala amarella</i>	Rosettjungfrulin	Sparsamt kärr i NV.
<i>P. vulgaris</i>	Jungfrulin	Allmän på öppen betesmark.
<i>Polygonatum multiflorum</i>	Storrams	Ängslövskogar.
<i>P. odoratum</i>	Getrams	
<i>Polygonum amphibium</i>	Vattenpilört	Sjönära kärr i NV.
<i>P. aviculare</i>	Trampört	Vid stigar.
<i>P. minus</i>	Rosenpilört	Vid hällkar.
<i>Polypodium vulgare</i>	Stensöta	Allm i block- terräng, skog.
<i>Populus tremula</i>	Asp	Vid strandskog i norr.

<i>Populus sp</i>	poppel	Vid fruktodlingar
<i>Potamogeton gramineus</i>	Gräsnate	Sjönära kärr i NV.
<i>Potentilla anserina</i>	Gåsört	Flerstädes i strandskog.
<i>P. argentea</i>	Femfingerört	Allmän på betesmark.
<i>P. erecta</i>	Blodrot	Kärr i NV.
<i>P. heptaphylla</i>	Luddfingerört	Allm på höjdryggens öppna delar.
<i>P. reptans</i>	Revfingerört	Strandskog.
<i>P. tabernaemontani</i>	Småfingerört	Torrängar.
<i>Primula veris</i>	Gullviva	Flerstädes ängskog och torräng.
<i>Prunella vulgaris</i>	Brunört	Strandskog i N.
<i>Prunus avium</i>	Sötkörsbär	Flerstädes i skog.
<i>P. domestica</i>	Krikon	Flerstädes gårdsgårdar i V - NV.
<i>P. spinosa</i>	Slån	Gårdsgårdsvegetation.
<i>Pteridium aquilinum</i>	Örnbräken	Fläckvis på domänreservatet.
<i>Pulmonaria officinalis</i>	Lungört	Ängslövskog på höjdrygg i N.
<i>Quercus petraea</i>	Bergek	Flerstädes i domänreservatet.
<i>Q. robur</i>	Skogsek	Allmän, även plant eller sådd.
<i>Q. rubra</i>	Rödek	Mindre plantering 300m S hembygdsgård.
<i>Ranunculus acris</i>	Smörblomma	Flerstädes.
<i>R. auricomus</i>	Majsmörblomma	Allmän på betesmark.
<i>R. bulbosus</i>	Knölsmörblomma	Allmän på torräng.
<i>R. ficaria</i>	Svalört	Allmän i ängslövskogen.
<i>R. flammula</i>	Ältranunkel	Kärr i NV, hällkar.
<i>R. repens</i>	Revsmörblomma	Flerstädes.
<i>Rhamnus frangula</i>	Brakved	Domänreservatet och kärr i NV.
<i>R. catharticus</i>	Getapel	Sparsamt skogsbyn i norr.
<i>Ribes uva-crispa</i>	Krusbär	Flerstädes i skogar.
<i>Roegneria canina</i>	Lundelm	Strandskog i O.
<i>Rosa canina</i>	Nyponros	Flerstädes betesmark.
<i>R. dumalis</i>	Nyponros	Flerstädes betesmark.
<i>R. rubiginosa</i>	Äppelros	Allmän betesmarker i norr.

<i>Rubus caesius</i>	Blåhallon	Strandskog i O.
<i>R. corylifolius</i>	Krypbjörnbär	Flerstädes betesmarker.
<i>R. idaeus</i>	Hallon	Flerstädes, bl a hygget.
<i>R. saxatilis</i>	Stenbär	Vid hembygdsgården.
<i>Rumex acetosa</i>	Ängssyra	Flerstädes på betesmark.
<i>R. acetosella</i>	Bergssyra	Sandig mark, erosionsytor.
<i>R. crispus</i>	Krusskräppa	Vid hembygdsstugor, vägkant.
<i>R. hydrolapathum</i>	Vattenskräppa	Sjönära kärr i NV.
<i>R. obtusifolius</i>	Tomtskräppa	T ex vid fruktodling.
<i>R. thyrsiflorus</i>	Stor ängssyra	T ex vid fruktodling.
<i>Sagina nodosa</i>	Knutnarv	(OA)
<i>Salix aurita</i>	Bindvide	Kärr i NV.
<i>S. caprea</i>	Sälg	Kärr i NV.
<i>S. cinerea</i>	Gråvide	Kärr i NV.
<i>S. fragilis</i>	Knäckepil	Flerstädes i strandkanten.
<i>Sambucus nigra</i>	Fläder	Flerstädes t ex hygge i norr.
<i>Saponaria officinalis</i>	Såpnejlika	Vid hembygdsstugor.
<i>Satureja vulgaris</i>	Bergmynta	Väggkant.
<i>Saxifraga granulata</i>	Knölbräcka	Allmän torrängar.
<i>S. tridactylites</i>	Grusbräcka	Erosionsytor vid strandhak.
<i>Scabiosa columbaria</i>	Fältvädd	Allmän på öppen betesmark.
<i>Scirpus compressus</i>	Plattsäv	(OA)
<i>S. lacustris</i>	Sjösäv	I sjövegetation.
<i>S. palustris</i>	Knappsäv	I sjövegetation.
<i>S. quinqueflorus</i>	Tagelsäv	Kärr i NV.
<i>Scleranthus annuus</i>	Grönknavel	Sandiga marker på höjdryggen.
<i>S. perennis</i>	Vitknavel	Sandiga marker på höjdryggen.
<i>Scrophularia nodosa</i>	Flenört	Flerstädes i skog.
<i>Scutellaria galericulata</i>	Frossört	Strandskog i N.
<i>Sedum acre</i>	Gul fetknopp	Sandiga marker på höjdryggen.

<i>Sedum maximum</i>	Kärleksört	Sandig gräshed.
<i>S. sexangulare</i>	Kantig fetknopp	Sparsamt gravhög och plant björkskog.
<i>Senecio jacobaea</i>	Stånds	Flerstädes betesmark.
<i>S. vernalis</i>	Vårkorsört	Väggkant.
<i>Silene conica</i>	Sandglim	Norrsluttning (OA).
<i>S. nutans</i>	Backglim	Ex hygge i N.
<i>S. vulgaris</i>	Smällglim	Allmän på betesmark.
<i>Sieglingia decumbens</i>	Knägräs	Allmän gräshed och torräng.
<i>Sium latifolium</i>	Vattenmärke	Sjönära kärr i NV.
<i>Solanum dulcamara</i>	Besksöta	Ex hygge i norr.
<i>Solidago virgaurea</i>	Gullris	Flerstädes.
<i>Sonchus asper</i>	Svinmolke	Åkerkant i NV.
<i>Sorbus aucuparia</i>	Rönn	Flerstädes i skog.
<i>S. intermedia</i>	Oxel	Ex domänreservatet.
<i>Sparganium minimum</i>	Dvärg-igelknopp	Sjönära kärr i NV.
<i>S. simplex</i>	Vanlig igelknopp	Sjönära kärr i NV.
<i>Spergula rubra</i>	Rödnarv	Fästigar på gräshed.
<i>Stachys palustris</i>	Knölsyska	Strandskog.
<i>S. sylvatica</i>	Stinksyska	Ängslövskogar.
<i>Stellaria graminea</i>	Grässtjärnblomma	Allmän på betesmark.
<i>S. holostea</i>	Buskstjärnblomma	Flerstädes.
<i>S. media</i>	Våtarv	Flerstädes i skog.
<i>S. palustris</i>	Kärrstjärnblomma	Kärr i NV.
<i>Succisa pratensis</i>	Ängsvädd	Kärr i NV.
<i>Symphoricarpos rivularis</i>	Snöbär	Vid hembygdsstugor och gårdsgårdar.
<i>Syringa vulgaris</i>	Syren	Vid hembygdstugor.
<i>Taraxacum vulgare</i>	Maskros	Allmän på betesmark.
<i>Teesdalia nudicaulis</i>	Sandkrassing	Sandig mark på höjdryggen.
<i>Thalictrum flavum</i>	Ängsruta	Kärr i NV.
<i>Tilia cordata</i>	Skogslind	Sparsamt i ängs- lövskogar.
<i>Thymus serpyllum</i>	Backtimjan	Allmän på öppen betesmark.

<i>Torilis japonica</i>	Rödkörvel	Flerstädes i skog.
<i>Tragopogon pratensis</i>	Ängshaverrot	Flerstädes.
<i>Trientalis europaea</i>	Skogsstjärna	Hedskog på domänreservatet.
<i>Trifolium arvense</i>	Harklöver	Sandig mark på höjdryggen.
<i>T. campestre</i>	Jordklöver	Hygge i norr.
<i>T. medium</i>	Skogsklöver	Allmän på betesmark.
<i>T. pratense</i>	Rödklöver	Flerstädes på betesmark.
<i>T. repens</i>	Vitklöver	Utmed stigar.
<i>Turritis glabra</i>	Rockentrav	Vid hembygdsstugor.
<i>Tussilago farfara</i>	Hästhov	Strandskog, vägkant.
<i>Typha latifolia</i>	Bred-kaveldun	Kärr i NV och hällkar.
<i>Ulmus glabra</i>	Skogsalm	Allmän i ängslövskogar.
<i>Urtica dioica</i>	Brännässla	Flerstädes.
<i>U. urens</i>	Etternässla	Myrstackar S om hembygdsgård.
<i>Utricularia vulgaris</i>	Vattenbläddra	Sjönära kärr i NV.
<i>Vaccinium myrtillus</i>	Blåbär	Hedskog på domänreservatet.
<i>Valeriana dioica</i>	Småvänderot	Kärr i NV.
<i>V. officinalis</i>	Läkevänderot	Strandskog.
<i>Verbascum nigrum</i>	Mörkt kungsljus	Väggkant.
<i>V. thapsus</i>	Vanligt kungsljus	Hygge i NV.
<i>Veronica arvensis</i>	Fältveronika	Sandig mark på höjdryggen.
<i>V. chamaedrys</i>	Teveronika	Mkt allmän.
<i>V. hederifolia</i>	Murgrönsveronika	Flerstädes, ex hygge i N.
<i>V. officinalis</i>	Ärenpris	Allmän i skog.
<i>V. scutellata</i>	Dyveronika	Vid hällkar.
<i>V. serpyllifolia</i>	Majveronika	Flerstädes ängsskogar.
<i>Viburnum opulus</i>	Skogsolvon	Strandskog.
<i>Vicia angustifolia</i>	Sommarvicker	Gräshed och ekskog.
<i>V. cracca</i>	Kråkvicker	Plant björkskog i S.
<i>V. hirsuta</i>	Duvvicker	Ex hygge i N.

<i>Vicia lathyroides</i>	Vårvicker	Allmän på sandig gräshed.
<i>V. sepium</i>	Häckvicker	Allmän i bok- och ekskog.
<i>Viola arvensis</i>	Åkerviol	Hygge i norr.
<i>V. canina</i>	Ängsviol	Torräng.
<i>V. hirta</i>	Buskviol	Flerstädes på betesmark.
<i>V. mirabilis</i>	Underviol	Ängslövskogar.
<i>V. odorata</i>	Luktviol	Vid hembygdstugor.
<i>V. reichenbachiana</i>	Lundviol	Strandskog.
<i>V. riviniana</i>	Skogsviol	Flerstädes i skog.
<i>Viscaria vulgaris</i>	Tjärblomster	Allmän på torräng.

Förekomstkommentarerna utgör endast grova frekvensuppskattningar och exempel på växtplatser.

ARTLISTA - FÅGLAR (av Kristian Adolfsson)

Kommentarer: I gruppen häckare ingår de arter som har konstaterats häcka eller hållit revir en längre tid.

(x) = arter som häckar utanför området men som regelbundet utnyttjar det för födosök eller uppväxtplats för ungar.

Art	Häckare	Sträckare	Rastar/ övervintrar
Skäggdopping	(x)		x
Gråhakedopping			x
Svarthakedopping			x
Storlom	(x)		x
Smålom			x
Storskarv	(x)		x
Knölsvan	(x)	x	x
Sångsvan		x	x
Sädgås		x	
Kanadagås		x	x
Prutgås		x	
Gräsand	(x)		x
Stjärtand			x
Bläsand			x
Kricka			x
Årta			x
Skedand			x
Brunand			x
Vigg			x
Bergand			x
Svärta			x
Sjöorre		x	
Ejder			x
Knipa	(x)		x
Salskrake			x
Småskrake			x
Storskrake	(x)		x
Kungsörn			x
Havsörn			x
Duvhök		x	
Sparvhök	(x)	x	x

Art	Häckare	Sträckare	Rastar/ övervintrar
Fiskgjuse	(x)	x	
Bivråk	(x)	x	
Ormvråk	x	x	x
Fjällvråk		x	x
Blå kärrhök		x	
Brun kärrhök	(x)	x	
Pilgrimsfalk		x	
Lärkfalk	(x)	x	
Stenfalk		x	
Tornfalk	(x)	x	
Aftonfalk			x
Trana		x	
Sothöna	(x)		x
Strandskata	(x)		
Tofsvipa		x	
Brushane		x	
Svartsnäppa		x	
Rödbena		x	
Gluttsnäppa		x	
Skogssnäppa		x	x
Grönbenä		x	
Drillsnäppa	x		
Rödspov		x	
Storspov	(x)	x	x
Morkulla			x
Skrattmå	(x)		x
Dvärgmå			x
Fiskmå	(x)		x
Silltrut	(x)		x
Gråtrut	(x)		x
Havstrut	(x)		x
Svarttärna			x
Kentsk tärna	(x)		x
Småtärna	(x)		
Skräntärna	(x)		x
Fisktärna	(x)		
Silvertärna	(x)		
Ringduva	x	x	x
Skogsduva	x	x	
Gök	x		

Art	Häckare	Sträckare	Rastar/ övervintrar
Hornuggla	x		
Kattuggla	x		
Tornseglare	(x)	x	
Nattskärre	x		
Göktyta	x		
Spillkråka	(x)		
Gröngöling	x		x
Större hackspett	x		x
Mindre hackspett	x		x
Trädlärka	x		
Sånglärka	x	x	x
Ladusvala	(x)	x	x
Backsvala	(x)	x	x
Hussvala	x	x	x
Trädpiplärka	x	x	
Ängspiplärka	x	x	
Sädesärla	x	x	x
Gulärla	(x)	x	x
Törnskata	x		
Varfågel			x
Sidensvans			x
Gärdsmyg	x		x
Järnsparv	x	x	
Sävsångare	x		
Kärrsångare	?		
Rörsångare	x		
Härmsångare	x		
Trädgårdssångare	x		
Svarthätta	x		
Törnsångare	x		
Ärtsångare	x		
Lövsångare	x		
Grönsångare	x		
Gransångare			x
Kungsfågel	x		x
Svartvit flugsnappare	x		
Grå flugsnappare	x		
Buskskvätta	x		x
Stenskvätta	x		x
Rödstjärt	x		
Svart rödstjärt			x

Art	Häckare	Sträckare	Rastar/ övervintrar
Rödhake	x		x
Näktergal	x		
Koltrast	x	x	x
Björktrast	x	x	x
Dubbeltrast	x		
Taltrast	x	x	x
Rödvingtrast		x	x
Stjärtmes	bo funnet 1978	x	x
Entita	x		x
Talltita	x		x
Tofsmes	x		x
Svartmes	x		x
Blåmes	x		x
Talgoxe	x		x
Nötväcka	x		x
Trädkrypare	x		x
Gulsparv	x	x	x
Ortolansparv		x	
Sävsparv	x		x
Videsparv			x
Bergfink		x	x
Bofink	x	x	x
Grönfink	x	x	x
Grönsiska		x	x
Steglits	x		x
Vinterhämsling		x	
Hämsling	x	x	x
Gråsiska		x	
Domherre		x	x
Mindre korsnäbb		x	x
Större korsnäbb			x
Rosenfink	x		
Stenknäck	x		
Gråsparv	x		x
Pilfink	x		x
Stare	x	x	x
Nötskrika	x		x
Korp	(x)		x
Råka			x
Kråka	x		x
Kaja	x		x
Nötkråka			x
Skata	x		x

Summa ar- ter: 155
